VICTOR HUGO

Mizerabilii

Volumul I

Editura Univers

CW

Coperta colecției de *Vasile Socoliuc*

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS

Victor Hugo

MIZERABILII

Traducere de
LUCIA DEMETRIUS şi TUDOR MĂINESCU
Note de N. N. CONDEESCU
Cuvînt înainte de ANGELA ION

București, 1985

Editura Univers

CENTENAR VICTOR HUGO
1802—1885

Omagierea *Centenarului VICTOR HUGO* prin reeditarea romanului *Les Misérables* în versiune românească are valoarea unei recunoaşteri : fidelitatea nedezmiaţită a cititorilor de pretutindeni faţă de generozitatea reconfortantă a acestei cărţi despre care Victor Hugo scria, cu zece zile înainte de publicarea primei părţi : „Convingerea mea este că această carte va fi una din principalele culmi ale operei mele dacă nu principala." [1]

În anul 1862 cînd apărea la Paris romanul *Les Misérables*, Victor Hugo devenise, pentru conştiinţa literară a Europei, imaginea emblematică a *Poetului* interogînd *misterul* vieţii, gînditorul solitar de pe insula Guernesey în conversaţie cu valurile şi vînturile Oceanului şi rivalizînd cu vocea lui puternică, „statuia Meditaţiei în mers", cum îl vedea Baudelaire. Geniu universal, capabil să zugrăvească totul, palatele şi colibele, sentimentele de tandreţe şi cele de cruzime, afecţiunile limitate ale familiei şi mila universală, graţia vegetalului şi miracolele arhitecturii, tot ce e mai blînd şi tot ce există mai oribil, „un geniu fără frontiere", Victor Hugo manifesta în marile sale creaţii din anii exilului „curiozitatea unui Oedip obsedat de nenumăraţi Sfinţi", scria cu excepţională penetraţie Baudelaire în 1861, într-un celebru şi mereu actual articol publicat în *Revue fantaisiste* [2].

Trecuse peste un sfert de secol de la apariţia primelor romane ale lui Victor Hugo.-*Le Dernier Jour d'un condamné* apăruse în 1829, *Notre-Dame de Paris* în 1831, *Claude Gueux* în 1834. În acest răstimp avusese loc marea revoluţie romanescă balzaciană, romanul modern îşi afirmase cu autoritate noua sa demnitate poetică, de gen proteic apt să reprezinte realitatea contemporană în complexitatea ei, Balzac, Stendhal şi Flaubert îi stabiliseră natura, forma şi structura, trasînd şi căile evoluţiei lui viitoare.

După ce îşi exprimase superlativ, încă din cele patru „*livres-frères*" din deceniul al patrulea (*Les Feuilles d'automne, Les*

[1] Citat de Jean Pommier, *Premiers pas dans l'étude des „Misérables"*, în *Hommage à Victor Hugo*, Faculté des lettres de Strasbourg, 1962, p. 37.

[2] Charles Baudelaire, *Réflexions sur quelques-uns de mes contemporains. Victor Hugo*, în *Oeuvres complètes*, Coll. „Bibliothèque de la Pléiade", NRF, Paris, Gallimard, 1961, pp. 701—713.

Chants du crépuscule, Les Voix intérieures, Les Rayons et les Ombres), și mai ales în capodoperele poetice ale exilului (*Châtiments, Les Contemplations, La Légende des Siècles*), vocația esențială de poet, după viu contestata carieră de autor dramatic, înscrisă între zgomotoasa bătălie pentru *Hernani* din anul fierbinte 1830 și eșecul dramei *Les Burgraves* (1843), Victor Hugo se întorcea la roman cu grandiosul edificiu romanesc *Les Misérables*, „poem mai degrabă decît roman", „un roman construit în maniera unui poem", oferind „într-o fuziune indefinisabilă bogatele elemente consacrate în general unor opere speciale (sensul liric, sensul epic, sensul filozofic)", cum scria tot Baudelaire în cronica despre roman [1], operă romantică prin excelență, dar încărcată de realitate și puternic ancorată în epocă : în 1862, umbra lui Balzac, dispărut în 1850, „plana asupra romanului francez" [2].

Impregnat de filosofie ca toate operele scrise după marea criză provocată de pierderea fiicei sale preferate Léopoldine, înecată în Sena împreună cu soțul ei în 1843, și de dureroasa experiență a exilului, în „vremea contemplației" [3], vremea marilor întrebări despre destinul omului în lume, despre viață și moarte, despre bine și rău, romanul *Les Misérables* era traversat de același suflu umanitar ca poemele milei universale, *Melancholia* sau *Pauvres gens*, scrise în acei ani de intensă meditație, de încrederea generoasă în bunătatea nativă a omului și în posibilitatea de a se înălța în demnitate pe care o mărturiseau poemele filosofice din „marea piramidă" poetică hugoliană, volumul liric *Les Contemplations*, de credința profetică în progres pe care o proclama volumul epic *La Légende des Siècles*.

Vastă frescă socială începută încă din 1845, sub titlul *Les Misères*, și elaborată printr-un îndelungat efort creator, „poem al conștiinței umane", cum îl numea însuși Victor Hugo în capitolul din roman intitulat *Une tempête sous un crâne*, epopee umanitară și spiritualistă având ca subiect regenerarea unei conștiințe care urcă din tenebre la lumină, pledoarie pentru nefericiții care suferă de mizerie și pe care mizeria îi dezonorează, *Les Misérables* a cunoscut încă de la apariție un succes imens, fiind opera care a contribuit cel mai mult la gloria populară, imediată și durabilă, a lui Victor Hugo, în ciuda rezervei deferente a romancierilor din filiația realistă, Flaubert, frații Goncourt, Zola, sau a esteților „artei pentru artă" [4].

Succes care a trecut deîndată granițele Franței, romanul fiind tradus, la scurt timp de la publicarea lui la Paris, în multe țări din lume, printre care țara noastră, unde versiunea românească

---

[1] Ibidem, pp. 789—790.

[2] Michel Raimond, *Le Roman depuis la Révolution*, Collection U, Paris, Armand Colin, 1967, p. 15.

[3] Cf. Jean Gaudon, *Le Temps de la contemplation*, Paris, Flammarion, 1969.

[4] Claude Gély, *Hugo et sa fortune littéraire*, Coll. „Tels qu'en eux-mêmes", Paris, Ducros, 1970, pp. 55—58.

a început să apară în 1862 [1]. Traducerea unei opere literare chiar în anul apariției ei în original este un fapt literar cu multiple semnificații, el arată nu numai renumele de care se bucura Victor Hugo printre intelectualii români, intensitatea cu care continua să se desfășoare dialogul dintre culturile română și franceză, dar și natura „așteptării" publicului, receptivitatea față de roman, indiciu nelndoielnic al maturizării condițiilor pentru apariția romanului românesc constituit în forme specifice.

În anii cînd apărea la București prima traducere a romanului *Les Misérables*, Victor Hugo era de multă vreme cunoscut publicului românesc. Romantismul, prima mișcare literară modernă, cu vocație de universalitate, purtătoare a unei estetici deschise, favorizase, încă din primele decenii ale secolului al XIX-lea, circulația ideilor, temelor și motivelor, procedeelor literare, stimulînd puternic relațiile literare româno-franceze. Împreună cu Lamartine, Victor Hugo era poetul romantic francez cel mai prezent în spațiul literar românesc.

Care Victor Hugo ? După cum scrie Henri Guillemin, reputat specialist hugolian, cele patru silabe ale acestui nume propriu suscită o colecție de ființe disparate [2], evocînd o creație atît de vastă și atît de diversă încît s-a putut vorbi despre o interogație privind identitatea creatorului ei, comparabilă cu disputa privind identitatea lui Shakespeare [3] Care dintre imaginile lui Victor Hugo s-au impus de-a lungul timpului, simultan sau succesiv, în conștiința literară românească ? Șeful școlii romantice franceze al cărui *Cenaclu* a pregătit, în tumult, efervescență și entuziasm, triumful primei revoluții artistice a secolului ? Poetul efuziunilor lirice care a celebrat într-un elan de exaltare femeia, dragostea, natura, bucuriile tandre ale familiei și copilăriei ? Autorul dramatic cel mai celebru și cel mai turbulent ? „Ecoul sonor" al timpului său, care a conferit poeziei nobila și generoasa misiune de a lumina și ghida popoarele spre un viitor luminos, de dreptate și libertate, armonie și pace universală ? Proscrisul care a înfruntat un împărat, apărînd ideile liberale și republicane ? Romancierul cu cea mai mare popularitate ? Creatorul epopeii moderne, care a dat literaturii franceze capodopera genului ? „Contemplatorul" atras de abisuri, poetul neliniștii filosofice, gînditorul aplecat asupra misterului vieții și al morții, al infinitului și eternității ?

La început, în primele decenii ale secolului trecut, cititorii români l-au descoperit pe Victor Hugo în versiune originală, ca de altfel pe cei mai mulți dintre scriitorii francezi. Cunoașterea limbii franceze de către un număr mare de români instruiți,

[1] Victor Hugo, *Miserabilii*. Traducere de Dimitrie Bolintineanu, Alexandru Zanne și Meltiade Costiescu. București, librar-editor Hristu Ioanin, 10 vol., 1862—1864.

[2] Henri Guillemin, *Victor Hugo par lui-même*, Paris, Éditions du Seuil, 1951, p. 5.

[3] Claude Roy, *Les Soleils du Romantisme*, Paris, Gallimard, 1977, p. 217.

dintre care mulți studiaseră sau călătoriseră în Franța, facilita accesul direct la literatura franceză, clasică și contemporană, bogat reprezentată în bibliotecile publice și private, ca și în cabinetele de lectură ale epocii. Tipărit în 1838, catalogul librăriei lui Frédéric Walbaum din București *(Catalogue des livres français qui se donnent en lecture à la librairie de la cour de Frédéric Walbaum*, Bucarest, 1838), indica totalitatea operelor scriitorilor romantici francezi (Chateaubriand, Lamartine, Victor Hugo, Musset, Charles Nodier, George Sand etc.), importate îndată după apariția lor. Victor Hugo figurează în acest catalog cu dramele *Cromwell* și *Marion de Lorme*, precum și cu volumul de versuri *Les Feuilles d'automne* care apăruse în 1831. Catalogul publicat de Adolphe Hennig la Iași în 1843 *(Catalogue des ouvrages qui se trouvent dans le cabinet de lecture de la librairie d'Adolphe Hennig)* conținea douăzeci de titluri de opere ale lui Victor Hugo [1], aproape toate volumele de versuri, piese de teatru și romane pe care le publicase pînă în acel an. Catalogul publicat în 1847 de librăria C. A. Rosetti și Winterhalder din București *(Catalogue général des livres qui se trouvent au magasin de C. A. Rosetti et Winterhalder à Bucarest)* menționa, de asemenea, un mare număr de titluri din opera lui Victor Hugo [2].

În 1858, în biblioteca lui Alexandru Odobescu, în care se aflau, după catalogul întocmit de el însuși, vreo 1500 de volume, numai „texte solide de clasici în bune ediții și cîțiva moderni severi", cum o apreciază G. Călinescu [3], Victor Hugo era prezent cu titlurile *Théâtre, Notre-Dame de Paris, Les Orientales, Odes et Ballades, Les Feuilles d'automne* etc.

Este neîndoielnic că și operele de mai tîrziu ale lui Victor Hugo au ajuns cu aceeași rapiditate în mîna cititorilor români, de vreme ce în bibliotecile din țara noastră se găsesc edițiile originale ale marilor creații din anii exilului, *Châtiments, Les Contemplations, La Légende des Siècles, Les Misérables, William Shakespeare* și celelalte, care au descoperit iubitorilor de literatură multiplele înfățișări ale acestui geniu titanic.

Lectura, traducerea, comentariul critic, influența (sau imitația), principalele căi prin care o operă literară intră în contact cu o

---

[1] *Ruy Blas, Les Voix intérieures, La Esmeralda, Angelo, Hernani, Marion de Lorme, Le Roi s'amuse, Lucrèce Borgia, Marie Tudor, Les Feuilles d'automne, Han d'Islande, Bug-Jargal, Le Dernier Jour d'un condamné, Littérature et philosophie mêlées, Notre-Dame de Paris, Les Orientales et les Ballades, Les Chants du crépuscule, Odes et Ballades, Le Rhin, Lettres à un ami.*

[2] *Les Orientales, Les Feuilles d'automne, Les Chants du crépuscule, Les Voix intérieures, Les Rayons et les Ombres, Théâtre*, 2 volume, *Han d'Islande, Le Dernier Jour d'un condamné, Odes et Ballades.*

[3] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Editura Minerva, 1982, p. 354.

altă cultură, au funcționat sincronic sau decalat și în privința lui Victor Hugo, potrivit cu „orizontul de așteptare" al publicului (cititori, critici literari, scriitori), cu receptivitatea față de un gen literar, o temă, un motiv sau un procedeu, o manieră de creație. Într-o vreme când în cultura românească romantismul era orientarea literară predominantă, când se traducea mult din literatura franceză, din operele clasicilor dar și, din ce în ce mai insistent, din operele scriitorilor romantici (Lamartine, care deține primul loc, Chateaubriand, George Sand ș.a.), Victor Hugo intră în circuitul traducerilor în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea, sub impulsul mișcării favorabile traducerilor din literaturile străine inițiată de Ion Heliade Rădulescu. Se traduc simultan dramele, poeziile și romanele sale, uneori de către același traducător, el însuși scriitor de cele mai multe ori. Astfel, Costache Negruzzi publică în *Curierul de ambe sexe* (*Periodul I*, 1836—1838), poezia *Dervișul*, traducerea poeziei *Le Derviche* din volumul *Les Orientales* publicat de Victor Hugo în 1829.

Avântul mișcării teatrale din perioada *Societății Filarmonice*, inițiată în 1833, climatul favorabil constituirii unui repertoriu pentru teatrul național, care au stimulat creația dramatică originală, au determinat și un larg curent de traduceri din teatrul universal, în special francez. Dramele romantice ale lui Victor Hugo, precedate de zgomotoasa reputație creată de bătăioasa prefață la *Cromwell*, de interzicerea de către cenzură a reprezentării piesei *Marion Delorme* și de „bătălia" pentru *Hernani*, de lupt pentru triumful romantismului, ofereau oamenilor de cultură români modelul unui teatru care-și asuma deschis misiunea filosofică și socială, un teatru al marelui patos, scris într-un limbaj a cărui splendoare părea să-l facă nepieritor, un teatru animat de sufluul libertății, generozității și iubirii, care făcea să nu se observe neverosimilul situațiilor și schematismul personajelor.

Atras probabil și de subiectul istoric, Costache Negruzzi publică în 1837 traducerea dramelor hugoliene *Angelo, tiranul Padovei* [1] și *Maria Tudor* [2], aceasta din urmă precedată de o scrisoare a lui Heliade către Negruzzi și de o prefață a traducătorului, primele comentarii despre Hugo apărute în țara noastră. În scrisoarea lui, Heliade amintește de școala romantică franceză și de „geniul" lui Victor Hugo: „Ca să vorbesc ceva despre Victor Hugo, e prea puțin pana mea când de atâția ani se ocupă tiparul Europei de școala lui și când chiar și din bătrânii urmași ai școalei cei vechi, cu toate prejudețele lor, au început a recunoaște geniul și adevărul autorului acesta. Atâția zic că la ideile și genul lui limba franțozească cea de acum pe el nu-l încape; și îl vezi a croi singur vorbe noao, a-și numi ideile, și a-și face un drum nou, a-și face un loc și o limbă a sa." Recunoscând în Victor Hugo un novator în domeniul ideilor și al limbajului poetic, Heliade laudă traducerea lui Ne-

[1] *Angelo, tiranul Padovei*. Tradusă de D. K. Negruzzi. București. În Tipografia lui Eliad, 1837. (Din operile lui Victor Hugo.)

[2] *Maria Tudor* (Dramă în trei zile). Tradusă de D. K. Negruzzi. București. În Tipografia lui Eliad, 1837.

gruzzi, care pentru a exprima „ideile cele nouă și stilul lui Hugo", și-a ales vorbele, frazele și chipul de a se exprima, folosind limba vorbită și în Țara Românească și în Moldova, făcînd „un amestec fericit" prin care a putut „cu atîta justețe și înnemerire" să prezinte românilor pe autorul izgudus. Cu acest prilej, Heliade pledează pentru folosirea unei limbi comune tuturor românilor, „căci acela e român și moldovean care e și român și moldovean."

În prefața sa, Costache Negruzzi susține că „sistema" lui Hugo era împrumutată de la Shakespeare, Schiller și Goethe și constă în predilecția pentru scenele „grandioase, mărețe și mai ales adevărate".

Familiarizat desigur cu universul creației hugoliene, Costache Negruzzi continuă să traducă din opera lui Victor Hugo, de data aceasta din poezie, publicînd în 1839 în *Albina Românească* și în *Curierul Românesc* traducerea baladelor din volumul *Odes et Ballades* publicat de Victor Hugo în 1826. Poeziile aveau să fie reunite în 1845 în volumul *Ballade* tipărit la Iași[1]. Apărut în condiții grafice remarcabile, cu o frumoasă pagină de frontispiciu simbolizînd poezia, volumul cuprinde toate cele cincisprezece balade hugoliene (*O zînă ; Silfui ; Bunica ; La Trilbi sburătorul d'Argail ; Urieașul ; Logodnica Trumbițașului ; Resboiul ; Amîndoi Arcașii ; Mărturisirea Castelanului ; La un trecător ; Vînătoarea Burgrafului ; Pasul de arme a lui Riga Ioan ; Casania Călugărițel ; Hora Sabaștului ; Zina și Peri*).

Alegînd baladele hugoliene, Negruzzi fusese desigur atras de inspirația folclorică, de basmele și legendele povestite de Hugo, dar și de fanteziile verbale, de această poezie strălucitoare și pitorească, făcută din culori, evocări plastice și cuvinte sonore, cărora s-a străduit să-i dea un echivalent corespunzător, ca de pildă această strofă din *Silfui* :

„O tu care-n cele ziduri ca Silfidele frumoase
Astă stîclă te arată la viderile-mi fricoase
Junâ fată, oh, deschide-mi ! Eată noaptea, și mă tem
Nu cumva să mă-ntîlnească năluci rele, fioroase
În întunericul acesta ; căci le-aud cum țip și gem."

Sau versuri ca acestea din *Pasul de arme a lui Riga Ioan :*

„Hai la treabă
Și degrabă
Să-mi înșele calul meu !

Premelege !
S-a alege
Ce pot face eu cînd vreau ! [...]

Cea celate
Ce așa iute
Porțile mi le-a deschis

Cu mari case
Turnuri groase
Și frumoase, e Paris."

---

[1] *Ballade* de VICTOR HUGO. Traducere de C. Negruzzi, Iașii. La Cantora Foiei Sătești, 1845.

Știe să vadă Egalitate [4]

[illegible] [illegible] [illegible] [

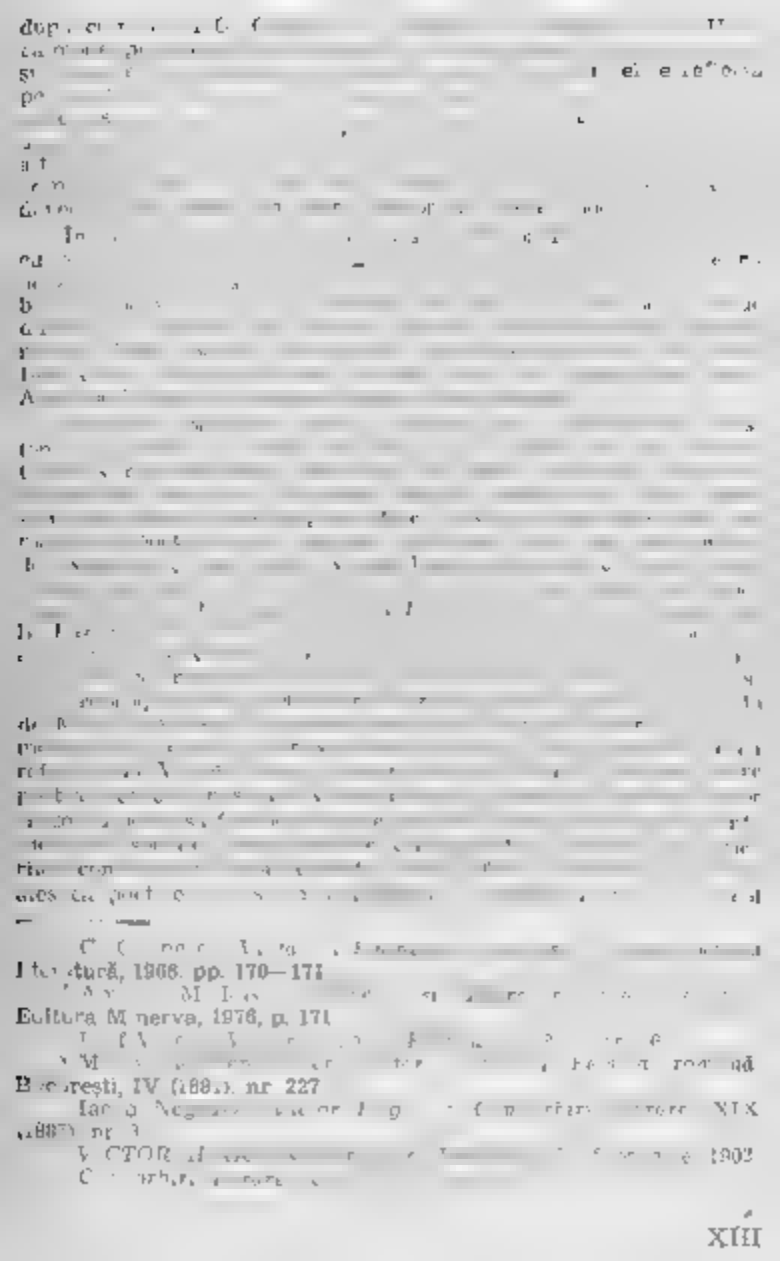

literatură, 1968, pp. 170—171

Editura Minerva, 1976, p. 171

București, IV (1881), nr. 227

(1887), nr. 3

rabuit, redactoru
Jos arta! și *n frag*
(traducere nesemnată

V Stoicovici, 1957

Lupatti, 1957

Tine 1968 Bucuresti Pentru 1969 *Legenda secolelor* de Dan I. Vulpe, Bucureşti, Albatros, 1981.

PARTEA ÎNTÎI

I. KANTINE

CAFTEA ÎNTII

UN OM DREPT

I

DOMNUL MYRIEL

[illegible]

gaiante

[illegible]

spuse dintr-o dată

la Digne

să aducă aminte

Când venise în ora [illegible] [illegible] [illegible] t
în preajma ei[illegible] [illegible] [illegible] [

marmură albă.

Spitalul era o clădire sl ă și joasă, cu un singur cat și cu o grădiniță.

ave, în clipa de față ?

Atîția numărasem și eu.

între altele,

— Așa mi se pare și mie.

mică pentru convalescen

— Așa-mi spuneam și eu

să ne reserinam

directorul spitalului.

în sala asta ?

— în sala de

directorul.

și măsoară cu ochi.

Notă pentru ordonarea cheltuielilor

o sută franci

o sută franci

două sute franci

o sută cincizeci franci

o sută franci

1730,

Co[illegible] d[illegible]
D[illegible] d[illegible] e
din Sistemul pe[illegible]
materiul grat[illegible] s[illegible] case sale

race [illegible]	*franci*
Pentru s[illegible] raci	*șase mii franci*
Ch[illegible] pe[illegible]	*o mie franci*
[illegible]	*șaisprezece mii franci*

C[illegible] p[illegible] [illegible] domnul [illegible] Dr[illegible] domnul Myr[illegible] [illegible] pr[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] [illegible] [

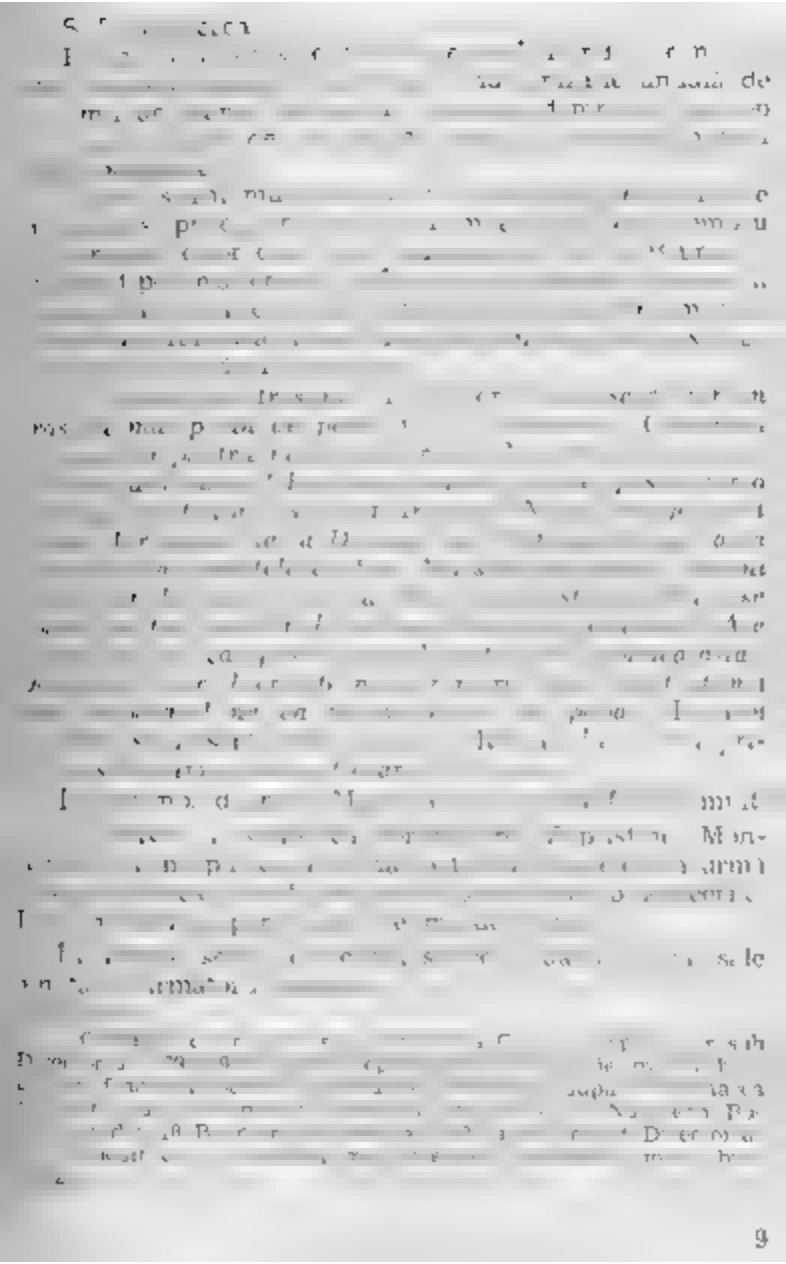

Pentr[illegible]

carie *franci*

Pr[illegible] *[illegible]ste[illegible]ecci*

[illegible] *franci*

Pe[illegible] *[illegible]ste franci*

[illegible] *[illegible]*

Total . . . trei mii franci

[illegible]

[illegible]

[illegible]

III

ducea singur

e nevoie, nu din vanitate

oameni de treabă

IV

PARTEA ASEMĂNĂTOARE

[illegible] pînă la ea.

[illegible]

[illegible]

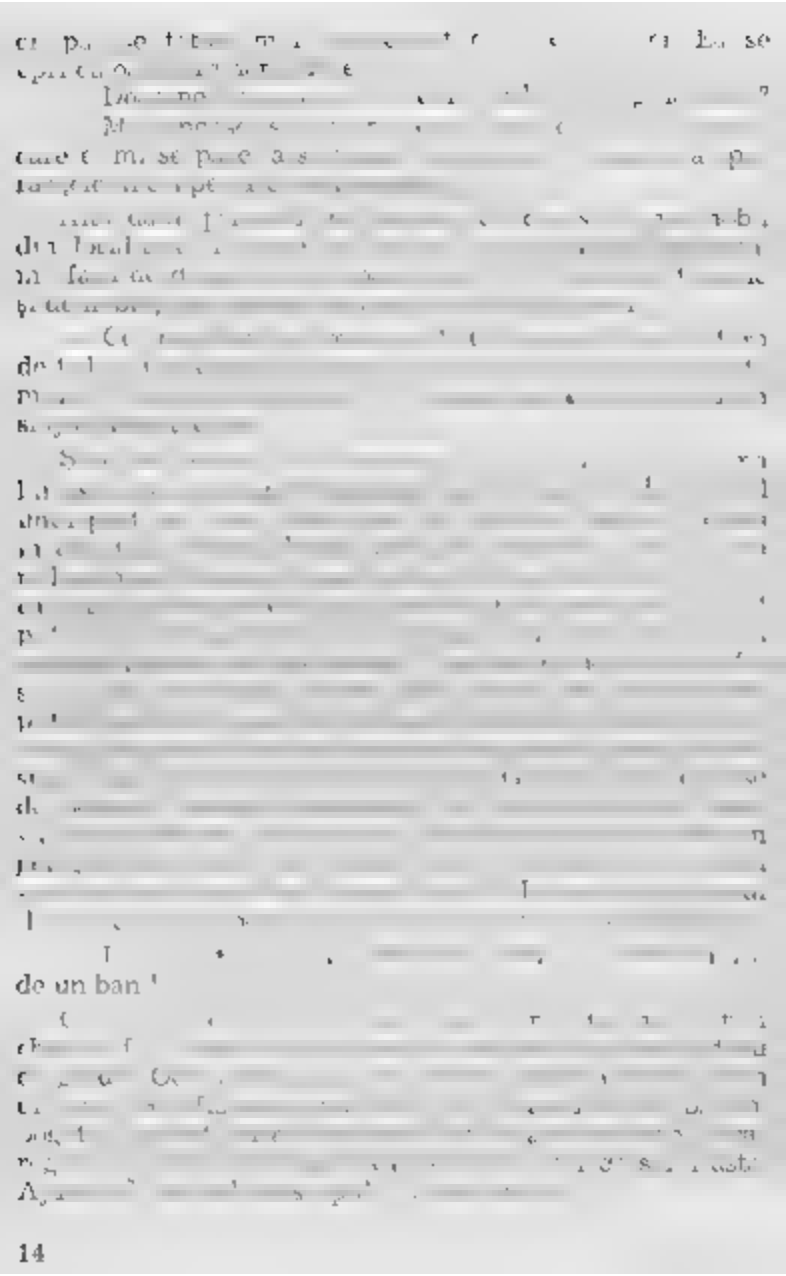

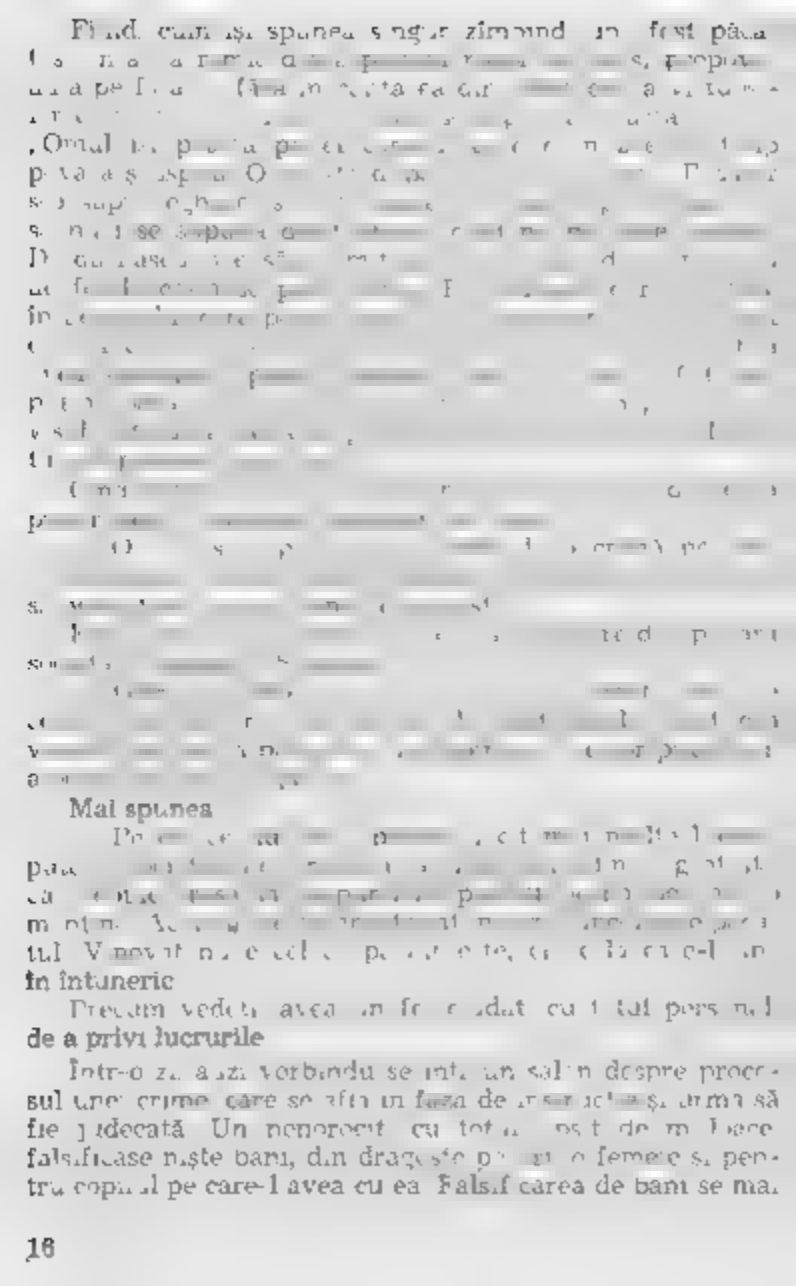

Mai spunea

în întuneric

de a privi lucrurile

La curtea cu juri

s fletul condamna [illegible] pe condamnat pen
tru [illegible] Iisp[illegible] mai frumoase ade-
vă[illegible] care [illegible] mai simple. [illegible] pa nte fruc
pri[illegible] [illegible] [illegible] [

V

PREA MULT ÎNTÂRIATE

[illegible]

[illegible]

[illegible]

*dente la d[illegible] Germa[illegible] r[illegible] ge[illegible] e[illegible] a[illegible] Cu[illegible] Cer[illegible] al[illegible] s[illegible] [illegible] [illegible] [

Fermata sorella [illegible] dalla quale casetta
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ados dun oratoriu.

chiar mai mult"

VII

CRAVATTE

primarul

— Singur ?

— Singur
— M[illegible] ce să facem [illegible] a ceea?
[illegible] Fără [illegible] [illegible] [illegible]

— Dumnezeu !

tr l nostr . Ceea ce ne amer ntă ta s p ng n are
n o p r ta d t ceea ce ne
amenință s sp ce
de
pr ed c p
s d
. D sp o
e n
p f n p
pricina noastră.

el cu fiecare ceas din zi

x*ital*"

VIII

Se despr c p
principal care u c e
neîntreruptă fața de an
d s pe care
datorie mă sesc d nt
ce pe c
p

senator

natorul urmă încurajat

tonturi polete

natorul con nuă

vervă populară

orator la *Enciclopedie*

tiel divine.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

a fost găsită de noi.

Digne, 16 decembrie 18..

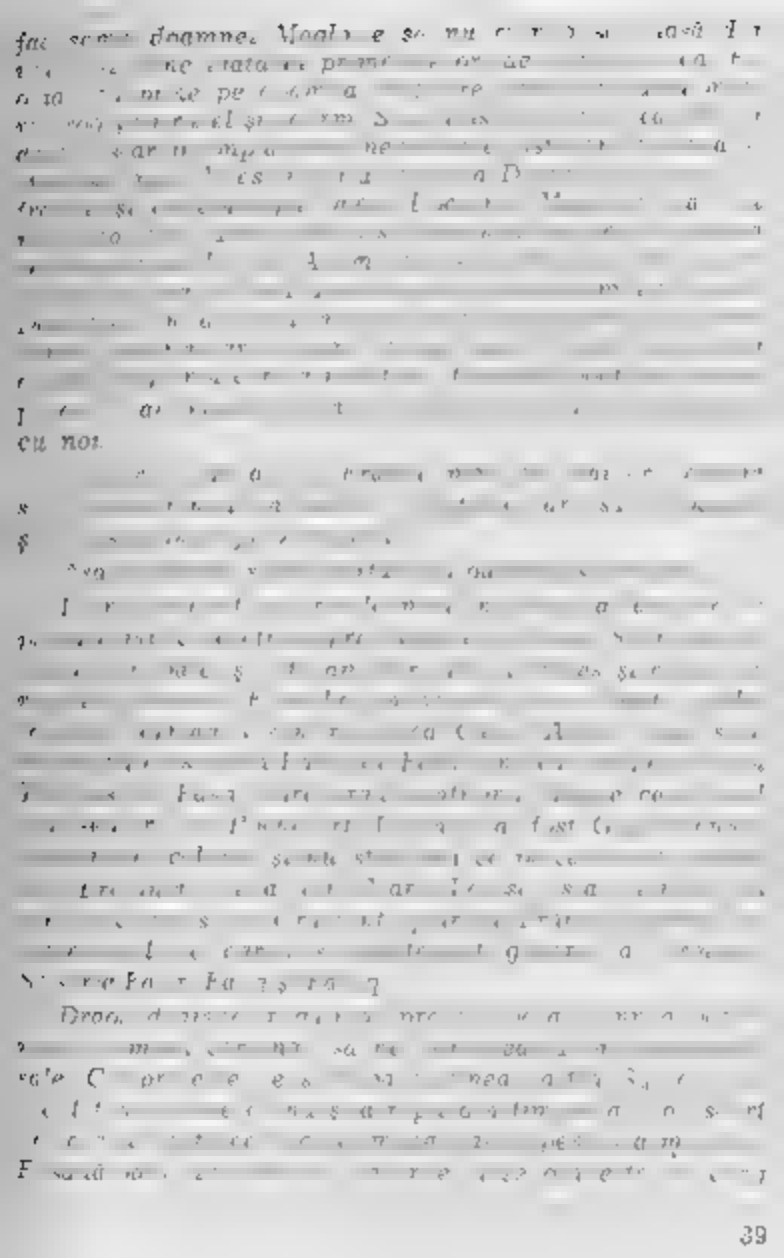

la mine. E tot ne dorese [illegible] ea prin d-mne-[illegible]. Ma simt [illegible] rea rău [illegible] și toți sănătoși, mereu.

*[illegible] [illegible] [illegible] [

Se numea C

să rămînă în Franța

Episcopul răspunse:

— M[illegible] B[illegible] M[illegible]!

B[illegible] M[illegible]? Am mai auzit numele ăsta D[illegible] B[illegible]?

A[illegible]

B[illegible] m-a spus de dimineaţă, scoţând un zîmbet

[illegible] [illegible] [illegible]?

Intrucitva.

Poftiţi, domnule

[illegible] [illegible] [illegible] [

află în pragul morții

pe care o avem în noi.

coronarea omenirii.

— Da? 93!

de brat:

vinovat moral pentru sângele [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]re ei protestați?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

— Iertare s-o
— Vă rog să-mi spuneți ce înțelegeți
Fiul cel [illegible] spune Tatălui
[illegible]
[illegible]
[illegible]

— Aș vrea să mai spun încă ceva în afară de revoluție — care privită în întregul ei este o urmașă a formei omenești '93 va fi o replică. Îl găsiți complet, dar [illegible] ? Carrier[1] e un bandit; dar [illegible], la Nantes[2] ? Fouquier-Tinville[3] e [illegible] dar ce părere aveți despre Lamoignon Bâville ?[4] [illegible] e groaznic dar Salix Tavannes[5], mă rog ? [illegible] e [illegible] dar ce ați găsi pentru [illegible] Le Tellier[6] ? Jourdan Coupe-Tête[7] e un monstru dar mai [illegible] decât domnul marchiz de Louvois[8] Domnule, [illegible] pe Mlle de-la-Vallière, arhiducesă și regină [illegible] pe biata bagheniotă care, în 1685, [illegible] l-a dat pe Mme de Maintenon pe când își alăpta copilul, [illegible] și copilul [illegible] de lapte și inima de spaimă; [illegible] gata să mă [illegible], [illegible] omului semeț, care era și mamă [illegible] [illegible][9], punându-o să aleagă între moartea [illegible] și învățătura creștinească. Ce spuneți de acest [illegible]

[1] Deputat în Convenția Națională trimis la Nantes cu [illegible] [illegible] pentru a lua măsuri împotriva revoltei [illegible] [illegible] pe revoluționari.

[2] [illegible] în secolul al XVI-lea, a participat la persecuțiile [illegible] protestanți.

[3] Acuzator public [illegible] Tribunalului revoluționar în 1792–'94.

[4] [illegible] al [illegible] a [illegible] teroarea împotriva [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[5] [illegible] în timpul revoluției burgheze din Franța. A [illegible] [illegible] Sfântul Bartolomeu.

[6] [illegible] a [illegible] pe vremea războaielor religioase [illegible] Franța (secolul al XVI-lea). Persecuții [illegible] [illegible] a fost [illegible] din sfetnicii Caterinei de Medicis [illegible] [illegible] măcelul calviniștilor din noaptea de [illegible] Bartolomeu (1572).

[7] Pseudonimul lui Jacques Hébert (după [illegible] *Père Duchesne*), iacobin, [illegible] contra revoluționarilor cei mai [illegible] [illegible].

[8] [illegible] confesor al lui Ludovic al XIV-lea, pe care l-a [illegible] [illegible] a persecuta religioase.

[9] [illegible] [illegible] din [illegible] a renunța pentru severitatea cu care [illegible] [illegible] complotul regicid.

[10] Ministru de război al lui Ludovic al XIV-lea, cunoscut prin cruzimea sa și organizatorul persecuțiilor [illegible] împotriva calviniștilor.

Clipa supremă sosea

Pe fața lui se

Își dăduse sfîrșitul.

la palărie L.,

XI

O REZERVĂ

Am risca foarte mult să ne înșelăm dacă am deduce de aici că monsenior... E envenerabilul episcop filozof sau un preot patriot. Intîmplarea sau ceea ce s-ar putea

numi ap opie ea [illegible] corter [illegible]ul G [illegible] se un tel
de [illegible] care-[illegible] [illegible] [illegible] A[illegible]t

[illegible] [illegible] [illegible] [

D

al celor o sută de zile.

cii catolice din Franța.

Paris, în strada Cassette

are natiune și un om mar

drumuri fără ne[illegible] nevastă s[illegible] copii. Episcopul îl chemă [illegible] catedra [illegible]. În ep[illegible] Mye era adevărat pastor prieten[illegible] turaror

[illegible] B[illegible] se b[illegible] [illegible] [illegible] [

lui Corneille şi Racine.

XIII

CE CREDEA

de a noastră

[illegible]

[illegible]

[illegible]

dovedea un spirit de viziune. Dar pentru că multum [illegible] ser[illegible], ce care [illegible], [illegible]. Ion [illegible] care [illegible] tem [illegible] gă[illegible] gun[illegible] m[illegible] pă[illegible] [illegible] [illegible] [

sînt viața și moartea.

XIV

CE GÎNDEA

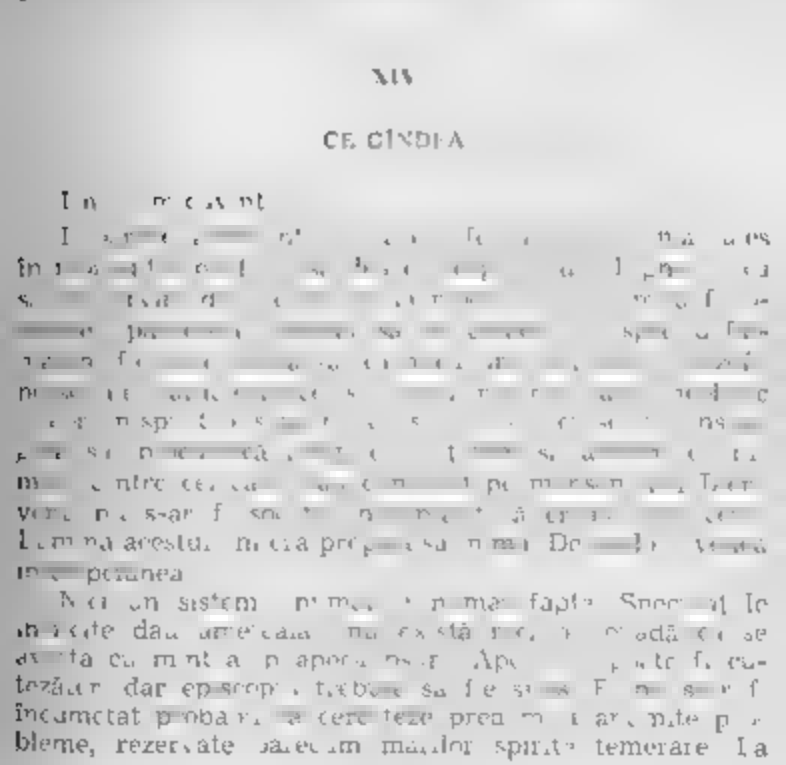

port e tandr .eşi vară o spaimă sfîrtă desch zăturile

cearcă **povirnişurile.**

Se pleca asupra celui ce geme și asupra celui ce și

dă

des

și

r

l

și

[1] Monument al Dunării, în Austria, în contrast cu un fluviu urieș ca Nilul.

creț[illegible]. M[illegible] s[illegible] l[illegible] [illegible] [illegible] [

CARTEA DOUA

[illegible]

I

DUPĂ O ZI DE DRUM

[illegible]

a oraș[illegible]. Il vă[illegible]
Gassend [illegible]
[illegible]
[illegible]
din piața tîrgului
[illegible]
jandarm
[illegible]
[illegible]
[illegible]

drept l spre drum. Toate cuptoarele erau aprinse, în f[illegible] p[illegible] a[illegible] eselu[illegible] Hanul [illegible] era în acea[illegible] t[illegible] [illegible] [illegible] [

Călătorul nu văzu [illegible]
Întrebă din nou
Înc[illegible]
— N[illegible]
C[illegible] II[illegible] d[illegible] pus Parc[illegible] p[illegible]
Om[illegible]
— D[illegible]
Om[illegible]
Cu[illegible] p[illegible]? V[illegible] p[illegible]?
— Nu-i vorba de asta.
— Atunci ?
— D[illegible]
— Da, spuse omul.
[illegible]
Om[illegible]
— [illegible]
— Nu pot.
— De ce ?
— De abia au loc cai
A[illegible] c[illegible] p[illegible]. O[illegible] d[illegible] p[illegible]. O[illegible] vorbim după-masă.
N[illegible]
[illegible] p[illegible] dar hotă[illegible] p[illegible]
— P[illegible]? Dar eu mor de foame. Umplu de azi dimineață. [illegible] douăsprezece legaț. Plătesc. Vreau să mănînc.
N[illegible] spuse hangiul.
Omul [illegible] se [illegible] spre vatră și spre cuptoare.
N[illegible]? D[illegible]?
— Sînt comandate.
— De cine ?
— De domnii cărăuși.
— Cîți sînt ?

Douăsprezece.

-l făcu să tresară .

Pleacă !

adăugă tot un șoapte

al întregului oraș.

călzeşti, prietene.

bion). Cînd se întîlnise cu el omul care părea foarte obosit, l-a rugat să-l aștepte, dar nenorocitul a răspuns-o fugind pasul. Cu o jumătate de ceas mai înainte negustorul acesta se afla în grupul care se strînsese în jurul lui **Jacquin Labarre** [illegible] în casa lui Colbos întîmplarea povestită de cursa de [illegible] Dar locul său făcuse [illegible] spre el. [illegible] Omul cel [illegible] rămăsese [illegible] pe **gînduri.**

Cineva [illegible] la ușă, puse brusc mîna pe umărul omului și [illegible]

— Trebuie să [illegible]

[illegible]

— Știți ...?

— **Da.**

— M-au [illegible]

— [illegible]

— Unde [illegible]?

— **Într-altă parte.**

[illegible] Pe [illegible] [illegible] Jacquin [illegible] [illegible] [illegible]

o pușcă cu două țevi atârnată pe perete. Masa din mijlocul [illegible] O [illegible] de [illegible] lângă masă [illegible] [illegible] [illegible]

la han ?

— Nu e loc

—

torul răspunse încurc

Nu stau Nu m a prim

de u furare

mîntați, murmurînd .

araade ! !

Pleacă !

fără

de lemn s[illegible] intră în grădină. Se apropie de bord [illegible] care
avea [illegible] o d[illegible] pe[illegible]tă [illegible]
s[illegible] [illegible] [illegible] [

...us pe cer un fel de boltă albăstrie ce lunecă abia ajungeau
...pe pământ cu cea raze. Pământul era astfel mai ...t
...decât cerul sinistră privelişte ...
...şară ...
...mohorîtă. Totul era trist, mărunt ...
...arcuia pe dinaintea pe ...
...se ...
...

...mul de bună seamă era departe de-a ...
...ne de ...
...
...

— De ce n-ai te dus, n-ban ?

— Pentru că n-am bani.

O spune Goarna de R n am la mine decît două zeci de centime

[illegible]

Omul [illegible] cele două zeci de centime Doamna de R adăugă

[illegible]

[illegible]

— Şa ?

[illegible]

[illegible]

— Da

— Al bătut şi acolo ?

— Nu.

— Bate !

II

[illegible]

[illegible]

preserise în alte părți. Dator de față de suveranul s de
s după în *Epistola către romani* față de adevărul,
s [illegible] *Petru* față le s pă
[illegible] p s [illegible] *F* [illegible] e
red [illegible] în *E* [illegible] în
Epistola către [illegible] l
[illegible] pe [illegible] la

a credincioșilor

[illegible] s
pe [illegible] pe
[illegible] d
[illegible] a,
[illegible] s.

în safragerie

[illegible] t
[illegible] e

foc buntcel.

[illegible]
[illegible] de
[illegible] ,
[illegible] 866 [illegible] m [illegible] i-

nase cu butoniere și cu nasturi. Își ascundea părul cărunt sub o perucă cu cîrlonți zisă *à l'enfant*.

Doamna Magloire părea isteață, ageră și bună, colțurile gurii ei erau inegal ridicate, iar buza de sus mai groasă decît cea de jos, ceea ce îi dădea un aer ursuz și autoritar. Atîta vreme cît monseniorul tăcea ea îl privea cu un amestec de respect și de libertate, dar, de îndată ce monseniorul începea să vorbească — cum am văzut era foarte ascultătoare și supusă, ca și domnișoara Domnișoara Baptistine nici măcar nu vorbea. Se mărginea să asculte și să facă pe plac. Nu fusese frumoasă nici în tinerețe, avea ochi mari, albaștri, bulbucați, nasul lung și coroiat, dar toată înfățișarea ei, toată ființa ei — așa cum s-a spus de la început — arătau o bunătate de negăsit. Fusese dintotdeauna predestinată blîndeții, însă credința în sfinți — cele trei virtuți care îndrăznesc să privească cerul — au înălțat încet încet această blîndețe pînă la sfințenie. Nu mai era oare decît o floare; religia o făcuse înger. Sărmana și sfînta ființă! Ea doar o amintire dispărută!

Domnișoara Baptistine a povestit de atîtea ori ce s-a petrecut la episcop în seara aceea încît mai toate amănuntele care mai sînt încă în viață și-au amestecat cele mai mărunte amănunte.

În clipa în care domnul episcop intră, doamna Magloire vorbea cu oarecare aprindere. Stătea de vorbă cu domnișoara pe o temă care-i era familiară și cu care episcopul se obișnuise. Era vorba despre clanța de la ușa din fund.

Se pare că ducîndu-se să facă tîrguieli pentru casă, doamna Magloire auzise în cîteva locuri tot felul de zvonuri. Se vorbea despre o haimana cu multe antecedente, se spunea că un vagabond deocheat și-ar fi făcut apariția că trebuie să se afle pe undeva prin oraș și că cei ce sînt înștiințați în noaptea aceea tîrzie acasă ar putea să aibă o întîlnire neplăcută. Se mai spunea că paza e foarte prost asigurată, dat fiind că domnul prefect și domnul primar nu se avînd bine și căutau să-și pună bețe-n roate unul altuia. Că rămînea deci în sarcina oamenilor de treabă să-și facă singuri pofta și să-și organizeze paza, având grijă seara să încuie bine și să zăvorască și să-și baricadeze casele și, mai ales, să-și închidă bine toate ușile. Doamna

de streang, cu o mutră

monsen[illegible] re că-[illegible] rezi[illegible]e de zăpăcare măcar în noaptea
a[illegible] f[illegible] ei cred că [illegible] grozav decât o
[illegible] p[illegible] [illegible] d[illegible] c[illegible] apăsând
pe [illegible] [illegible] Nu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

zile și sînt în drum spre Ponturlier locul unde trebuie să
a ng Am făcut pă a z de la Toulon Astăzi am lăsat
d a b e e e g n e p e j o s A ș ș e a e e n d a m j u n s
a r c a n g l d n p
a t l m a d a l a p m ă
A a M a n h a n s a s p s E a
I d N p t s m p
M d a l g d e s n s A m
a c (s n a
a r e
I N
M a p a d ă
s n
(p d a ,
a t
a A m
a l n O d ă
m
F ă -
a A
a (M (I) ?
I V s p o p , m a p u n
I t p ș s a p p d l a p c s e
a a p e m a s ă
S s p c c s c m n f , f o t e s b n e N u I
A S t m a s P c a s V n d e a o c n ă
s I d I p p a p c o
J I d m t n E a n p c u m
I s t s t d p e t o t V r e ț ,
s S s ă e t e A m m a t l a o c n ă E o
p p c a r A s a t a t a c e m a s - a
p s n t a e a l a e a n c e r a s e l b e r a t , n s e a t l a "
s t a l s t n a s p r e z e c e a n i l a o c n ă
C n e a n p e n t r u f a r t p r i n s n g e r e s i p a t n a s p r e z e c e a n i
p n e a n c e r c a t s a e v a d e z e d e p a t r u o n E a n o m
f a r e p r i n c i p i u s A s t a e ! T o a t ă l u m e a m a a n g a t .
D n z i o s t a v r e ț i s a r ă p r i a ? A c e e h a n ? P u t e ț i
s a m i d a c e r e a c e a d e m n c a r e ș - a n o d e s ă m ă c u l c ?
A e ț i a v r e u n g r a j d ?

— Doamnă M[illegible] re spuse episcopul, să pui așternut curat în patul [illegible] ov

Am [illegible] de spuse ermi[illegible] cele două femei. [illegible] Mi[illegible] e[illegible] ca [illegible] a[illegible] a coca ce [illegible] se porunci se.

E[illegible] s[illegible] [illegible]

[illegible]

O s[illegible] [illegible] pă[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] bine. Pe față l[illegible] până at[illegible] fr[illegible] [illegible] [illegible] h[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sa bolnav[illegible] să, parcă și-ar fi ieșit din minți

[illegible] [illegible] ? M[illegible] [illegible] ? N[illegible] [illegible] ? M[illegible] [illegible] ? N[illegible] [illegible] ? Mi se s[illegible] [illegible] [illegible] [

= Nouăsprezece ani

Episc[illegible]

Nouăsprezece ani!

Omul urmă

— Am [illegible] un franc [illegible] sat [illegible] Iacet [illegible] Mesia. Un fel de [illegible] A [illegible] ceva [illegible] n [illegible] Nu [illegible] Nea [illegible] ează un episcop.

[illegible] se duse să [illegible]

- [illegible] Mag[illegible] [illegible] Ver[illegible] domnule, nu-i așa ?

[illegible] domnule", cu glas[illegible] [illegible] Lampr[illegible] spuse episcopul, nu prea lumeaz[illegible]

Doamna M[illegible] se duse să [illegible] [illegible] [illegible]

Apr[illegible] pentru mine. Nu v-am ascuns, totuşi, de [illegible] un părâtos.

[illegible]

[illegible]

Omul se uită mirat

[illegible]

I[illegible] spuse

— Ai suferit mult ?

[illegible]

Dr[illegible]

Fata episcopului luă deodată acea înfățișare [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ei sînt mai obosiți decît mine

Ați bănuit mai multe. Sînteți sărac

trebui să fiți preot.

Cred că eu e mai mult decît dreptul a spus

fratele meu.

s-a adresat mie

acelea ?

I-am răspuns .

fier-altă parte și să l facă su creadă, măcar pentru o clipă,
ra c a r i om ca oricare altul de asta se p rta cu el ca
t f r e s c N a c e a s t a e r a d e o r a i n t e e e
r m s n e o t a N c r s t o a m c u e e a
c a a c e . a l c s a
r e t e p r e c a m r e s t e s i c u c e l r a l c a d i t s e r n
c a r e a c e a r e n p n t a r e r s e t e
n l a q d M s n t e c e s t a a s
p r e r I n r e t e p a s e
a t a t r a c e s t a l a t
t e g e n t e o n t r e a j a t
c a a l a r e
n J n v
a c e r a l c a a
L a l n s
S n r s t l n r i l v n r c m d a
n t c a a g e b n e n t
t n a n t r s
n t d e l a n c s t e n t
t s c a r I r n a c a
n r r e l a r c p t s N n a
n a t l e n p l e n t n t
n t r n a c a d e d n a n a s a , a a s a t a r s n t
strâin și i-a spus :
E t n p s a t e c e ?
I n a m a M a l r e a r t a t r e d e f a d n i s ă N
t e t e s a t e b s n r a n t
s e c a r s n a m r a n a n A n t
c a s t a n a t a p N n r a t
p n t a o n a c a r N n r
b a r e c a r e s e n o N n a n t r e n
ș i n a t r e b a t l a t a c a s a e n
E r a e m r a n a n r n r n t a
n I n a p n a a N a a s a c a
ș c n r e l e a g d e c a m s r n a s a .
I n a m a M a l r e s a r n r a n a c
c l a t ș n a m r a t n e c h e n n n
n n r a n a a n r a t j e c a r e n c a a n o a s r .
n s n p e n p e .

V

LINIȘTE

[illegible]

— [illegible]

Omul îl urmă.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

şi rost. o scurtă rugăciune

sună miezul nopţii

V

JEAN VALJEAN

[1] Iată-l pe Jean (fr.)

Jean ... de ... Fără ... a rămase fără pâine Cu toţii fără pâine Şapte copii

... Mabert Isabeau ... p ... Fa ... p ... ca să se ... a ... o ... ă p ... ă ... ă ... zările ... a dege ... r ... ca să vadă ... n brat ... ... p ... f ... ... de ... în ... S ... M ... Isabeau ... h ... ... C ... ... p ... ...

la apel. Se dete alarma printr-o lovitură de tun, iar noap-

VII

S a făcut judecăto

Se întreba dacă soarta omenească era de asemenea

[illegible] pentea [illegible] este ura. In anumite cazuri, în [illegible] not [illegible] după [illegible] rău.

P[illegible] spunem că după cele [illegible] societatea, care [illegible] tot [illegible] pe [illegible] a [illegible] care-a făcut [illegible] tatea.

O condamna şi pe ea.

[illegible] de [illegible] şi se [illegible] P[illegible]

[illegible] Vă [illegible] cum am văzut [illegible] o fire rea. [illegible] [illegible] în [illegible] Aceasta [illegible] [illegible] să fie om rău, a [illegible] [illegible] şi [illegible] cât [illegible] cu [illegible] [illegible]

P[illegible] [illegible] spre a [illegible] [illegible] [illegible]

fi plins poate pe cel ce suferea de prea mult [illegible] dar n-ar fi încetat să [illegible] suferințe și ar fi [illegible] pe care le întrezărea în acest [illegible] amintea că Dante la poarta [illegible], ar fi scris [illegible] această existență [illegible] [illegible] [illegible]

cite ori s-ar fi avut prilejul fără să se gândească o clipă la urmări sau la experiențele făcute. Exact ca [illegible] care găsește ușa deschisă. [illegible] Rațiunea [illegible] Dar [illegible] [illegible] [illegible]

de stare s[illegible] etească ce nu se poate d[illegible]scrie. Uneori se oprea în m[illegible] l[illegible] f[illegible] [illegible] inf[illegible] [illegible] tot c[illegible] [illegible] se părea cu [illegible] [illegible] un vis [illegible] [illegible] gîndiri [illegible] [illegible] [illegible]

An[illegible] sufletul acesta se usucase tot mai mult, [illegible]ecet, dar s[illegible] de piatră pentru [illegible]. Cine [illegible]n [illegible]e se [illegible] nouăsprezece ani [illegible] vărsase nici o lacrimă.

VIII

TALAZUL ŞI UMBRA

[illegible]

[illegible] pro[illegible] V[illegible] [illegible]ră [illegible] [illegible] [illegible]

Unde e corabia ? Acolo. Abia se zăreşte în întunericul palid al orizontului.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

IX

NOI NĔMULȚUMIRI

pe nume furat.

şi rugă să-i plătească. Stăpînul, fără să scoată o vorbă, îi [illegible] un franc şi douăzeci şi cinci de centime. Îşi cerea [illegible] drept. El îi răspunse: — Pentru tine e destul şi atît. Stăpînul îl privi ţintă în ochi şi-i spuse: — Ia vezi să [illegible] pe mine această răceală.

Se socoti din nou furat.

Stăpînul stătea mieşoriind cu dreptul [illegible] în timp ce îl [illegible] Vedea bine că [illegible] fura cu amănuntul.

[illegible] dădea de înţeles. Se [illegible] dînd, dar nu [illegible]

[illegible] se [illegible] la Grasse. Se ştie [illegible] fel l-a fost primit la Digne.

X

OMUL CARE S-A TREZIT

A[illegible] p[illegible] [illegible] but [illegible] să n[illegible] V[illegible] [illegible]

[illegible] pricina pentru care era prea bun. Avea [illegible] [illegible] de ani de [illegible] [illegible] pat cu [illegible] să nu se dezbrace şi să [illegible] [illegible] şi-l [illegible]

[illegible] [illegible] de patru ceasuri [illegible] şi [illegible] [illegible] şi [illegible] prea multe [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] în [illegible] [illegible] [illegible]

marginea patului

mărunți, spre fe castia pe care o [illegible]rzăe. Nu pe [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

XI

CEEA CE FACE

[illegible] Vrem ascultă. Nu [illegible]

[illegible]

(...) [illegible] vrea să se furişeze.

[illegible] deschizătura.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ramase ca de piatră un ste de sale neîndrăznind să se miște

S l g l ci m sc C balama

P un c N c D M adormit

I N

N f f s s s

plate cu sapca in mna stîngă și cu mantaua în dreapta cu pas [illegible]

Episcopul [illegible]

O rază de [illegible] și se [illegible] deasupra [illegible] cu brațele deschise pentru [illegible]

Deodată Jean [illegible] pe [illegible] mese [illegible] de [illegible] episcop. [illegible] la [illegible] pe [illegible], [illegible] și [illegible] [illegible] [illegible]

— Dumnezeule mare și bun ! A fost furată ! A furat o om a aseară !

[illegible] Cpidin ochi doamna M[illegible] aleargă cu[illegible] à [illegible] ce b[illegible] spre [illegible] ra spe cumera d[illegible] [illegible] [illegible] [

le atragea atenția sorbă să care nu spunea nimic să doamnei Mag[illegible] [illegible] [illegible] [

– V[illegible] zâmbind că [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

XIII

MICUL GERVAIS

Jean Valjean ieși din oraș ca un om fără țintă. Se puse pe mers, grăbit de-a lungul împrejmuirilor străbătând drumurile și potecile la nimereală, fără a băgă de seamă încotro merge. Pe unde mai trecea [illegible] fără să știe încotro, fără să se îndepărteze. Așa cel puțin [illegible] Nu fu pentru el o ușurare. Ceea ce [illegible] Îl prinsese [illegible] aspru. Și în ultimă [illegible] Valjean se [illegible] în această [illegible] Unele [illegible] fi putut să fie [illegible] fi pedepsit [illegible] pentru [illegible] pe [illegible] mai venseră în minte.

Ceasuri [illegible] de-a lungul zilei.

[illegible] Valjean [illegible] Vaugirard [illegible] Înainte [illegible] Abația Nôtre-Dame-des-Prés [illegible] Jean Valjean [illegible] de Dieu. O [illegible] pe [illegible]

Cu privirea în gînduri [illegible] Jean Valjean auzi un zgomot plăcut.

Își întoarse capul și văzu venind pe cărare un [illegible] de vreo zece ani care cînta din gură cu voce la [illegible] o mărmotă în spinare. Era unul dintre

acea copilă dragălaşă şi veselă care pribegeşte cu genunchii goi prin gaurile pantalonilor.

Băiatul cînta şi se oprea din cînd în cînd din mers şi se juca cu nişte bănuţi pe care îi avea în mînă. Poate toată averea lui. Printre aceşti bănuţi era şi o monedă de doi franci.

Copilul se opri în dreptul tutunăriei fără să-l vadă pe Jean Valjean şi aruncă în sus piuneaza de bani pe care o prinse cu destulă îndemînare pe dosul mîinii. Dar moneda de doi franci îi scăpă jos şi se rostogoli spre mărăcinii unde era Jean Valjean.

Jean Valjean puse piciorul pe ea.

Copilul nu văzuse bine unde căzuse.

Nu se mără de loc şi merse drept spre omul din ascuns.

Locul era cu totul singuratic. Cît vedeai cu ochii, nu era nimeni, nici pe cîmpie şi nici pe potecă. Nu se auzeau decît foşnetele scurte şi subţiri ale unui stol de păsări care treceau zburînd la o foarte mare înălţime. Copilul se uită speriat la soarele care-i părea fără de milă şi apoi privi cu îndrăzneală mînia însîngerată faţa sumbră a lui Jean Valjean.

— Domnule, strigă el, dă-mi banul meu!

— Cum te cheamă? îl întrebă Jean Valjean.

— Gervaise, domnule.

— Pleacă de aici! spuse Jean Valjean.

— Domnule, stai! Copilul, dă-mi banul!

Jean Valjean nu-i dădu nici un răspuns.

Copilul începu din nou:

— Banul meu, domnule!

Ochii lui Jean Valjean rămaseră aţintiţi în pămînt.

— Banul meu! strigă copilul. Banul meu de argint! Banul meu!

Jean Valjean părea că nu l-ar fi auzit. Copilul îl lăsă de o parte şi începu să-l scuture. În acelaşi timp se auzea şi o bocitură mare şi fantastică, pusă pe comoara lui.

— Vreau banul meu! Moneda mea de doi franci!

Copilul plîngea. Jean Valjean rîdică capul. Stătea mai departe jos. Avea ochii [illegible] pe [illegible] cu o fel de uimire, apoi, [illegible] se ridică și strigă cu voce înfricoșătoare:

— Cine-i acolo?

Eu, domnule, răspunse o [illegible]. Eu, Gavroche. Eu! Dacă mi-ceri voie, [illegible] vă rog! Rămîneți, vă rog, în [illegible], vă rog. Apoi, fiindcă este [illegible] că ați [illegible] vechi, [illegible] să vă [illegible] pe [illegible]!

— Ah! tot tu ești, spuse Jean Valjean, și rămase [illegible] în picioare, [illegible] în [illegible] cu [illegible] pe [illegible] cu [illegible] și [illegible] Ce [illegible] dorești?

Înainte [illegible] copilul privi [illegible] să [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] după [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

După cele a mulțe se a ica cu un nebun asupra
m de de ă nt o bă s ș fre începu să
caute e o e departe pe ă s a mond zăle st nd
în p are s t mar d a sa balaca în căutarea
unui adăpost.

N a văzut nme N ap e a a împia e a rece ș ne-
Jos ă ă I s mat de c e ș n Împezmica
a ș S e un f p m ă pro b d o
c e a c p ș f p Dup e
s ă c p p ș n a
s a f d p e G e s Gervais"

Tăcu și așteptă.

N a

C p e p s p m s F n d
pr m a In c m c p m s se
p g t ă s s g B n v
d t g c d p d p a l u
p f g a a
a s B z N
E n
s p d s s p f D
t p m p s f c d t
n S m p c p o G e s
(

I a f z s f s d f s
S I s s p f p a l u
e s t de departe.

n g n t m n p f m Se apr p de e
ș a

— A f n văzut n c m c p l

N s p s p

I o c e s G e s

N-am văzut pe nimeni

Se uită de parcă doar mi-ar fi ghicit cu precizie gândul și îl dădu preotului.

— Iată părinte pentru sărac d mi ac Părinte, e un copil de vreo zece ani cu o mărmoță cred, și cu o vioară Frecea pe aici Ștefan sacristanul

— Nu l-am văzut.

Gervais ar putea fi de pe satele de aici ? Nu mi puteți spune ?

— Dacă e așa cum spui, e un copil străin. Trec dintr-așa prin partea locului. Nu l-am văzut niciodată.

Jean Valjean scoase cu o mână tremurândă cele două monede de cinci franci pe care le dăduse premiului.

Fantina sărăcia cumplită spre el. Adăugă apoi, răstăcit: Parcă-i pune să mă aresteze. S-a terminat!

Preotul dădu ochii peste cămașa și fața înfricoșată Jean Valjean și rămase îndelung cu privirea ațintită asupra lor.

Fără îndoială, [illegible] de lung [illegible] cu mai [illegible] pe [illegible] Le [illegible] pe [illegible] care [illegible] [illegible] [illegible]

monstru ?

sa si pe cineva măcar ca să-l poată pârî, ar fi vorbit și nu l-ar fi mișcat.

In stația ca[illegible] pe meșterul Gervas[illegible] a fi putut [illegible] și [illegible] ca un fo[illegible] pe care le aduse[illegible] [illegible] a[illegible] Așa [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

proiectate în afară.

decît un copil.

veți și acestui suflet. I se părea că l vede pe satana în
mijlocul rânduri.

Cine [illegible] ce a a? Ce a făcut după ce-a
sf[illegible] de [illegible] a [illegible] N[illegible] a putut să
afle [illegible] da a Pa[illegible] [illegible] care dădea
p[illegible] de [illegible] pe Gr[illegible] [illegible] soseau în Digne,
a[illegible] pe [illegible] d[illegible] pe [illegible] ca și strada
Fo[illegible] [illegible] [illegible] [

CARTEA A TREIA

IN ANUL 1817

I

ANUL 1817

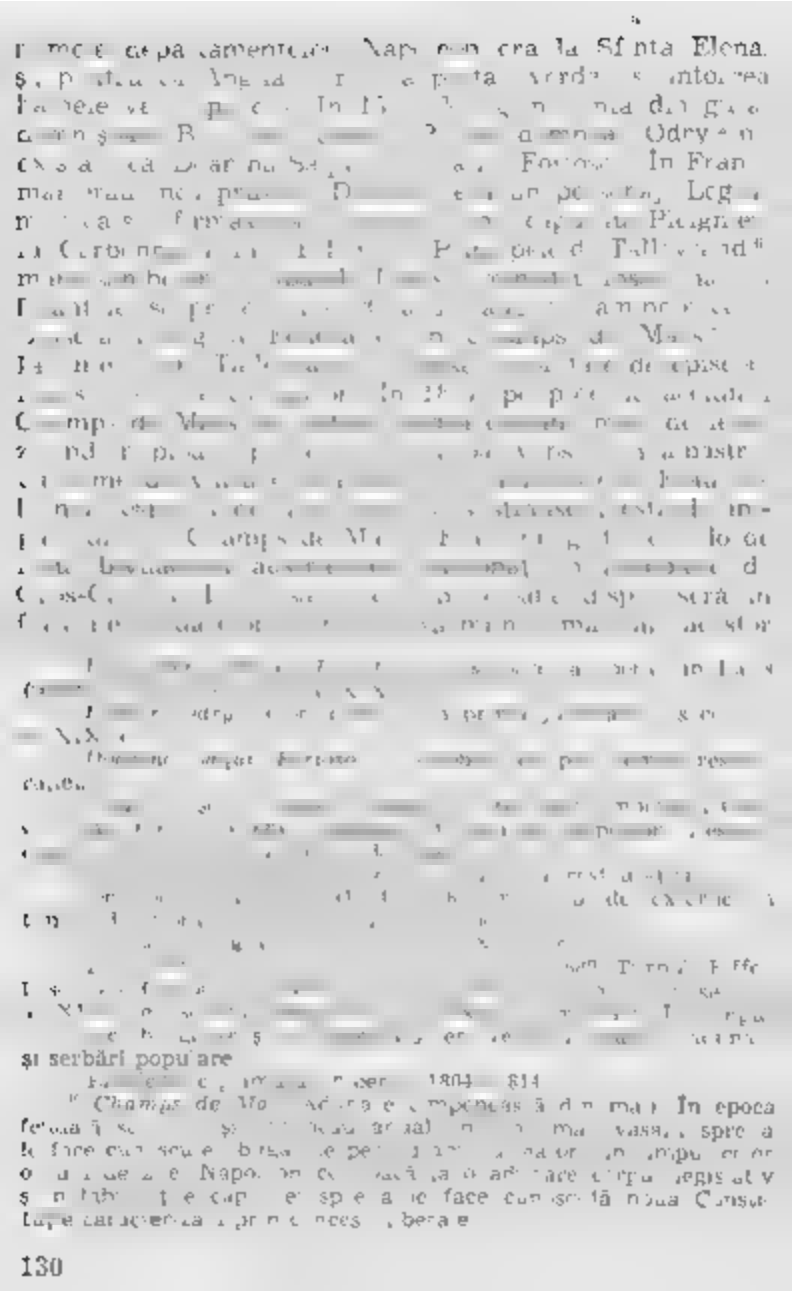

și serbări populare

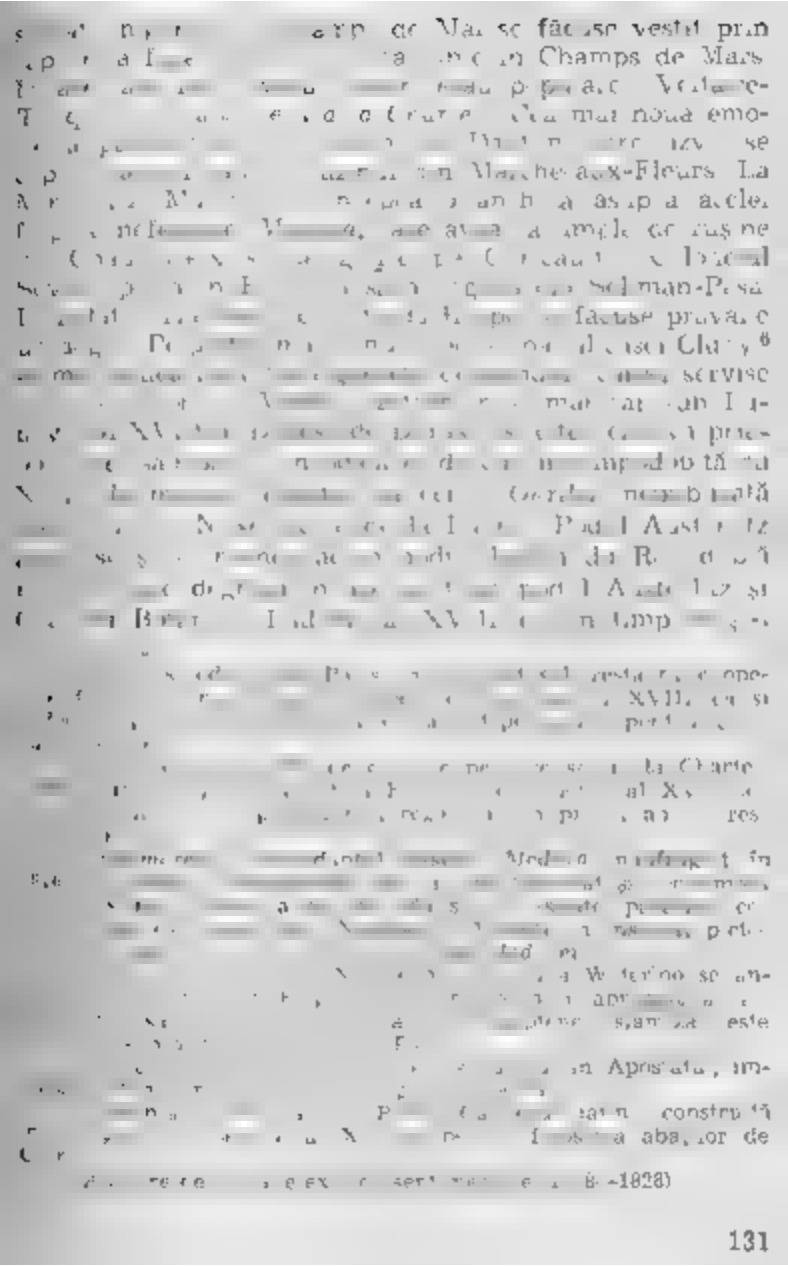

a notat cu virful unghiei pe Horaţiu era preocupat de
[illegible] care a ajuns împăraţi şi de papagalul care a ajuns mos
[illegible] a trăit [illegible] şi în acelaşi timp avea două griji
Napoleon şi Michelet. Bruscambille, Academia franceză d
[illegible] ca subiecte de [illegible] bucăţică pe care o atacă
[illegible] Benart[illegible] a enunţat în mod oficial. În um
[illegible] era vestit cum nu se poate mai bine pentru procesele generoa
[illegible] bune sosiseră asemenea şi Paul Louis Courier. Fără
[illegible] pe atunci un fost [illegible] cunoscut de nume Marchangy,
[illegible] aşteptarea unui [illegible] Mathurin, numele d'Arlincourt,
Cloître d'Albe şi Malek-Adel erau capodopere, după
Catalani[8] fiind socotită cel mai mare scriitor al timpului
Institutul îl [illegible] pe Napoleon Bonaparte de pe lista
academicienilor [illegible] un decret regal făcea din Angoulême
şcoala de marină pentru ca oraşele d'Angoulême fiind
foarte amărâte [illegible] se înţelegă că oraşul Angoulême
avea de drept toate calităţile unui port maritim, fără de
care prinţul moştenitor ar fi fost ştiut. În Consiliul
municipal se discuta [illegible] dacă puteau fi îngăduiţi
[illegible] reprezentanţi ai acestui [illegible] care împodobeau afişele
lui Francœur[9]. În jurul căruia se adunau strângătorii străz
lor Pomme[illegible], auzeam [illegible] Agnesa, un om cu
secade, cu faţa pătrată şi cu un negi în obraz, dirija cor
tările cu pulpele rezemate din strada Vide-l'Evêque, al
[illegible]zei de Sassenaye. Toate fetele cântau *Postnicul din*

[illegible]

[8] Aventurier care se dădea drept Ludovic al XVII lea şi condamnat la [illegible] a [illegible] în Italia

[illegible] pe [illegible] pe [illegible] pe tronul restaurării, renume
prin [illegible] mea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[9] Autor mai vechi [illegible] [illegible] în această [illegible] ale a sutelor
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [

Scrisoare către Elle cu cuvinte de Edmond Geraudel *Le Nain Jaune* [illegible] Vitrolles, Cafenelaua Lemblin[illegible] [illegible] Valois[illegible] [illegible] Berry[illegible] [illegible] [illegible] [

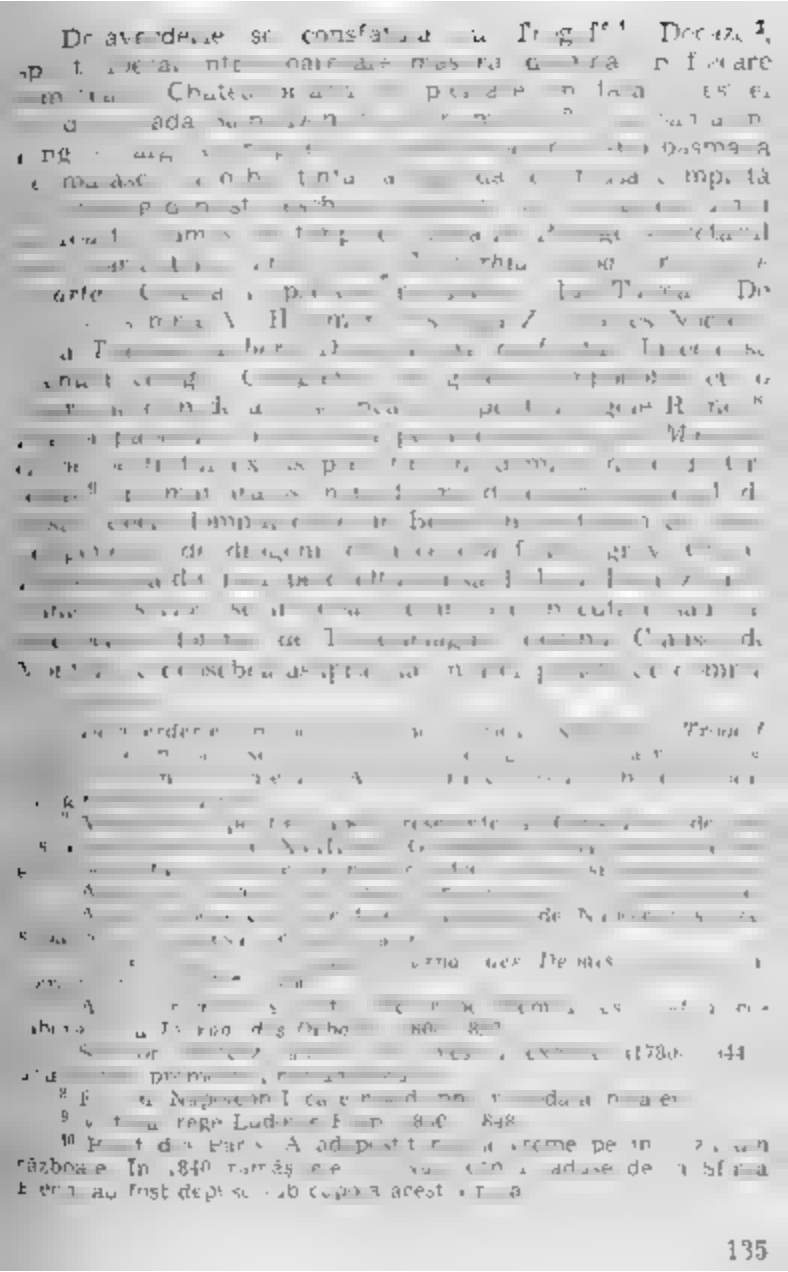

[illegible] de Chasseg[illegible] [illegible]domn[illegible] de Saraberry nu era [illegible] A[illegible] [illegible] care [illegible] a membru a Aca[illegible] unde [illegible] [illegible] pu[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cavalier P[illegible] Tot[illegible] Ogon pe a că[illegible] [illegible] mai [illegible] desu[illegible] *teatru* [illegible] [illegible] [illegible]

Ma[illegible] dorea, ca prezența de pe tot pe domnul De[illegible] d[illegible] R[illegible] se[illegible] Spe[illegible] [illegible] [illegible] [

folositoare

II

DUBLU CUARTET

---

1 [illegible] înainte de dezastrul de la Waterloo.

2 [illegible]

[illegible] au fi înfometată!

[illegible]

[illegible] o impresie [illegible] [illegible]

„Da, domnule"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Pe [illegible] peste 4000 [illegible]

t de oracol și le spuse

En asta-i o idee !

at în piese ușoare.

III

PERECHI PEREGRINE

burbie era Franța.

mea Franțe Cuțe
cutat în același an.

era dictatură pe[illegible] principală [illegible] pantaloni
, pardesiu de-elefan[illegible] de nas[illegible] c[illegible] s[illegible] C[illegible]
alamă [illegible] u[illegible] m[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] de [illegible]
f[illegible]ndră [illegible]gad[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] d,
a[illegible]m[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Th[illegible] m[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
m[illegible]a[illegible] [illegible] C[illegible] [illegible] C

C[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Se întîmplă

tă statuie, un sulfet

anterioară celei atenuene clasice

parcului din Versailles

ale vestale,[1] care răscolește cenușa focului sacru [illegible] ac de aur. Cu to[illegible] myes, oa chiar dimpot[illegible] mai presus decît o[illegible] serioasă și aproape austeră [illegible] sturi, și era pro[illegible] gând se[illegible] o trecere. Ac[illegible] contactă, semăna [illegible] bărbi[illegible] echilib[illegible] de sus, [illegible] semn ta[illegible] să se [illegible] la Icône[4]

[illegible]

IV

[illegible] UN CÎNTEC SPANIOL

Z[illegible] alt[illegible] zoa[illegible] Sem[illegible]

[illegible] va[illegible] Psych[illegible] ves[illegible] a. [illegible] în timpul cruciadei a III-a.

pe grozava"

', de aici jocul de cuvinte.

de oamen.

[2] Preoț la vechii gali

Soy de Badajos
Amor me llama
Toda mi alma
Es en mi ojos
Porque ensenas
A tus piernas.[1]

[illegible]

[illegible] favourite strigă

[illegible]

V

LA *BOMBARDA*

[illegible]

[illegible] / Dragostea mă cheamă Tot [illegible] / Cînd tu îmi arăți / Picioruşele [illegible] pe care aud în vagonet

Champs Elysees a fo mosului restaurant *Bomberda* din strada R alături de pasaju. De ome

Camera era m e dar u cu a ov s pat în fund (

sub ea !

Se n a d mase npre t r,
C

spune Molière.

I

c

d

(

1

1

1

gorul să bat ocoreasca cele o sută de zile"[1], însoțit de următorul refren

Dați-ni, înapoi pe tatăl nostru de la Gand[2]
Dați-ni-l înapoi!

[illegible] se răspândea astfel

Iată ce ne facem să ne temem de ca[illegible] ...

[illegible]

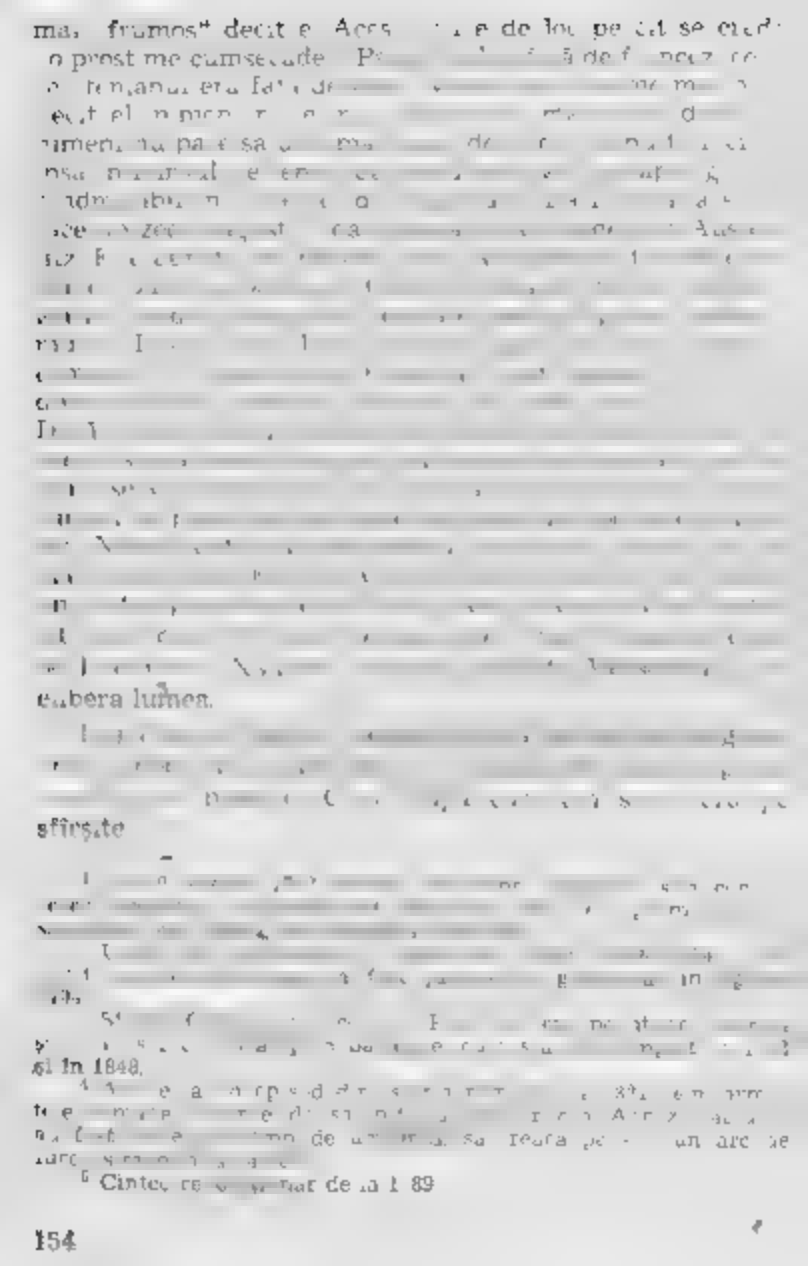

cubera lumen.

sfirşte

si în 1848.

[1] Cîntec reprodus parțial de la I. 89

VI

UN CAPITOL ÎN CARE TOȚI SE IUBESC LA NEBUNIE

de chef sînt fum.

Blachevelle, te ador!

În mijlocul gălăgiei

fețe cotonase din mânuș le dumneavoastră și ai mă-
nunc Numai artiș pot spune ... Ah, e un tip
foarte bine Sînt pe cît să-mi pierd mințile după pușt ul
asta Ce-mi pasă ... ? B ... tă ... ado. Va
cumpănt ... ? V ... te tăcu ... c nu
... urmă Vezi ... I ... sînt ... ... Vînt ... pa ... t
Vîntul mă scoate ... f ... nu se mai poto ... ște B ... ... le
... Franc ... ... a pă ... nu se ... ... deal mazuc
și as ... cu greu N ... ce să mai ... Am spl ... cum
spun englezii Unt l ... ... de scump S ... ...
prăznuiesc să l ... ... unde ... ...
... ...

VII

ÎNȘTIINȚAREA LUI THOLOMYÈS

În timp ce ... ... vorbeau cu ... și
... ... Nu se ... ... Thotomyès ... ... glasul

S ... ... la ... ...
... ...
... ...
... ...

— S-a terminat adăuga L.s.o.r.

T[illegible] sînt de cam[illegible]

[illegible]

A[illegible] [illegible] [illegible] [

o măsură chiar la mâncare. Doamne ce vă place plăcinta cu mere? Nu mâncați [illegible]

Tholomyès armă

[illegible]

---

comedia populară latină

[2] Sfârșit (la

apropiate

[4] Com

spre [illegible] dria (Egipt)

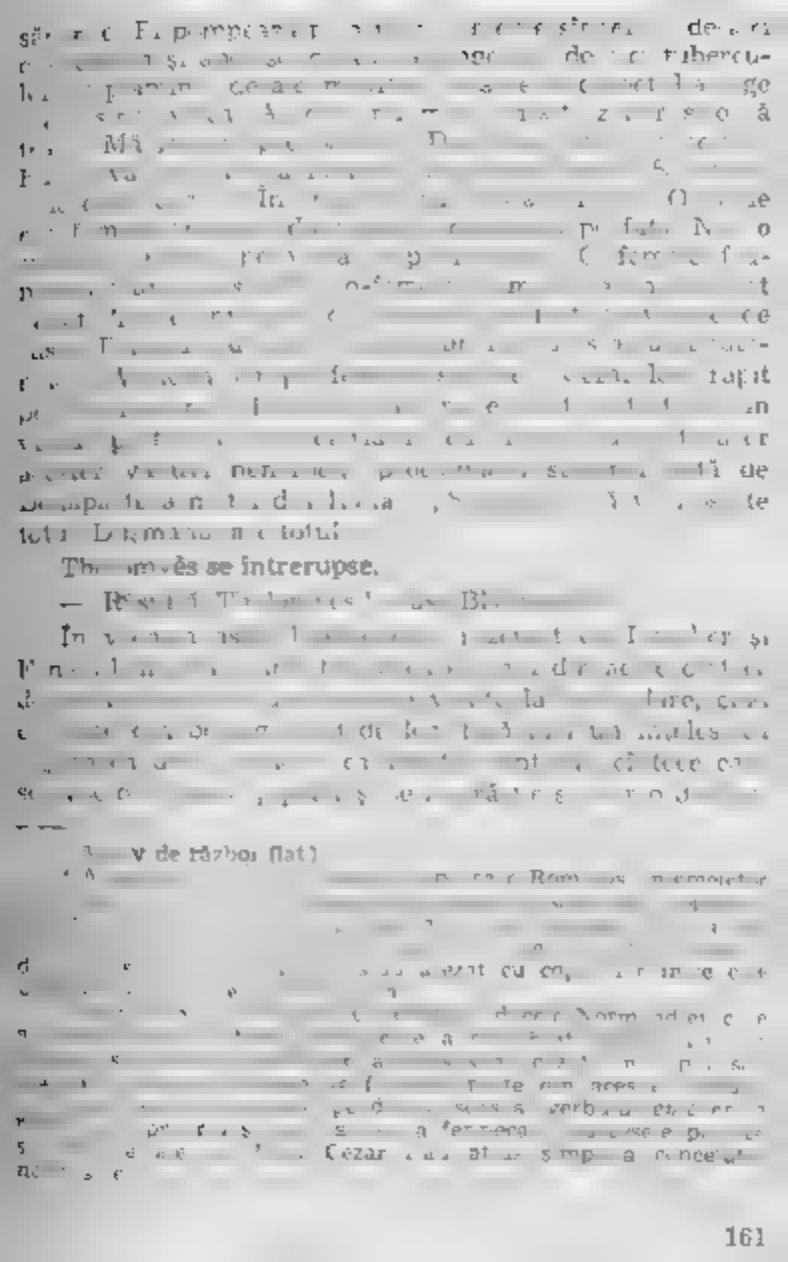

el. Iată pr[illegible] c[illegible] p[illegible] ros[illegible] g[illegible] p[illegible] n[illegible] s[illegible] p[illegible] a la discursul lui Th[illegible] es

[illegible]
[illegible]
[illegible]
I[illegible]
Papă n-a putut să fie,
Nefund din preoție,
Iar misitul, supărat,
Banii înapoi i-a dat

[illegible]

Dar d[illegible]

[illegible]

lui și plăcerile vieții rurale

[illegible]

MOARTEA UNUI CAL

La Eton se mănînca mai bine decît la *Bombarda*, spre [illegible]
Mai mult decît mîncarea, [illegible] Bombarda [illegible] pe pereți
Mai bine să nu [illegible] decît osul
[illegible] Bombarda [illegible] cu Listoner
[illegible] bună
[illegible]
— Bei?
— Cu [illegible]? Desigur! Sînt [illegible]
Desigur, sînt [illegible] Nu [illegible] pe [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

porcul restaurator vă dă acest [illegible]

[illegible]

F[illegible]

[illegible]

tău preferat?

— Ber

— Quin[1]?

[illegible] Chos[illegible] [illegible] Constelul Bom[illegible]ardo Ar fi egal cu [illegible] din Eleonora, dacă [illegible] adu[illegible] [illegible] cu Thyge[illegible] din Chronos, dacă [illegible] o hexadă[2] [illegible] [illegible] Cand [illegible] în Eg[illegible] [illegible] Ap[illegible] [illegible] [illegible] [

[illegible] că ea era [illegible] se oprică. Era o [illegible] după [illegible] B[illegible] [illegible] [illegible] [

IX

SFÎRȘITUL VESELEI BUCURII

Elysees.

fete Favourite glăsui

care își iau zborul

opreşte niciodată.

F rite ridică din umeri.

Ma la ea nu nai din
m ă de ce e na . pe ucru . Să z cem
ş sp d g E u pier ma ue
ă c ce de pe D ce a 1 ce mă
t p f a e z Nu
viața, draga mea !

D F c fucu
f

I (c fa sur-

F
A e
c
o scrisoare
F
d c u
ă, răspunse chelnerul
l p t
decît peste o oră
F
N D
Iată e surpriza
(bitele noastre !
ta ta a a ca ş a
ta a a ca ş a
e a ace a
ca ş a
a ca ş a
ca ş a
ca ş a

O stergem. c.m sp.ne B ssuet[1] Plecăm am plecat F.- .m in brațele lui Laffitte[2] și ne ar.le L. Cadiara[3] Diligența de Toulouse ne smulge din prăș.e pașia sinteți voi, o, fețele noastre frumoase! Ne toarcem din nou la secretele aș.e și ordine n.q. cu trei legiuri pe oră Patria veșnică să fim ca toată lumea perfect.tăți de familie, g.ar. comunală și constituțională Constituție! Ne sacrificăm P.et ne în grabă s. constituție repede Dacă sensarea asta ne rupe în nu repeți o șase pe ca.Adio!

V.am fumat țevile aproape doi ani Nu ne pute. pică!

Semnat

Fame.il
Blacheroille
Lastel.er
Felix Tholomyès

Post-scriptum Mesa.e p.ntr.

C. . . . . s.ș.ș.ș

A INCREDINȚA ÎNSEAMNĂ UNEORI A DA DE TOȚ

I

[illegible]

pe-acolo.

soarele în amurg hua parte la această bucurie și nimic nu era mai încântător decât car[illegible] care zarea din[illegible]

Pe [illegible] de [illegible] mama [illegible] cu un glas [illegible]

Trenu[illegible]

Cînt[illegible] [illegible] ve[illegible] [illegible] [illegible] [

[illegible] Se gîndi atunci la Tho-[illegible] era vorba de copilul lui [illegible] nevinovată. În mai se [illegible] T[illegible] ? N[illegible] ştia cui să se [illegible] [illegible] [illegible]

„Nu gol atul, stai cuviincios

leagăn, spunîndu-le

— Cosette

— Cîți ani are ?

— Merge pe trei.

— Ca a mea cea mare

În [illegible] se îngrămădiseră într-o ati[illegible]
[illegible]
[illegible]

Glasul de bărbat urmă

Fe[illegible]?

— E[illegible] Themard cr

Fa[illegible] ceri trebuie c[illegible] mo[illegible] ma[illegible] me[illegible] Am [illegible] [illegible] [illegible]

de Ducray-Duminil[4].

Arhi... Alfred sau Alfons s... pr... vicomte ... dacă mai sînt vii... Thomas D... la Cres... Veeam să-i plasure car... di... name... e... dam... p... s... n... ... ar... creatura ... ...

sprezece franci

format ma. m.c

neau soţul Thénardier.

rămîneau decît oc

jale.

DECLINUL

I

POVESTEA UNEI PĂTRĂȚI DIN INDUSTRIA MĂTASEI

Ce se întâmplase cu ea? Unde era? Ce făcea acum mama, care pe vremea când eram Mitzura era atât de sus în părerea mea?

Întâia oară când mi-a venit în minte întrebarea aceasta, mă aflam în Mexic. Aveam pe atunci 9 ani.

Fusesem dus acolo de părinții mei, care plecaseră în Mexic, sperând să găsească acolo o stare mai bună, pe care n-o găsiseră în Europa.

Dar ceea ce mă interesează pe mine în această carte sunt amintirile mele personale.

Amintirea cea mai importantă și cea mai dureroasă să-l dezvălui este aceea a zilei când am aflat că mama mea a fost ucisă.

Din timpul [illegible] Montreal [illegible] a ordinului cu privire la [illegible] a [illegible] g[illegible] [illegible] de Germania. Începuse [illegible] [illegible] [illegible]

pentru manufacturier

II

MADELEINE

să fie cinstite

pentru săraci

douăsprezece.

Monsieur le sur-mer ferbea Zvonul era întemeiat C[illegible]
zile mai târziu numirea apăru în *Moniteur* A doua zi mos
Madeleine o respinse

Tot în acest an 1819 prin[illegible] procedeu nou
[illegible] Madeleine figurează la Expo[illegible] Industriei
raport [illegible] [illegible] pe [illegible] Societății
[illegible] Legiunea de onoare [illegible] Nu
Zvonul [illegible] [illegible] Dar [illegible] Madeleine [illegible]

Hărțile [illegible] [illegible] [illegible] Îi mai
[illegible] dându-[illegible] spunând [illegible]
de aventurier [illegible]

Cum am mai spus [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

III

SUME DEPUSE LA LAFFITTE

care să le mirosă

de spirit provincial

mivă a atîtor [illegible]
[illegible]
și să [illegible]
În r al tuturor [illegible]
d pe cum am spus [illegible]
mii de franci.

IV

DOMNUL MADELEINE [illegible]

[illegible]

care i supusese până atunci pe domnul Madeleine presupusă rezidență a unui episcop. Locuitorii Madeleine-ului dădu semnalul că înaintează în grad după plecarea celui mai arțăgos și ale fetelor bătrâne și după zmeoteze cel tinere. Într-o seară, o venerabilă doamnă a acestui oraș mic, lumită curioasă prin dreptul pe care îl dădea bătrânețea, își luă îndrăzneala să-l întrebe:

— Domnule primar e fără îndoială vestul răpus episcop din Digne?

— Nu, doamnă superioară,

— Bine stăruie bătrâna văzând că e doliu.

El îi răspunse:

— [illegible] familia lui

S[illegible] observase că de câte ori [illegible] tinăr [illegible] cu[illegible] d[illegible] f[illegible] l[illegible] prin partea locului

V

[illegible]

[illegible] sera [illegible] se supun [illegible] Madeleine tot [illegible] și de [illegible] se [illegible] [illegible] [illegible]

chiar mai multe deodată.

pat în V.docq t.

și acgou a scris o carte.

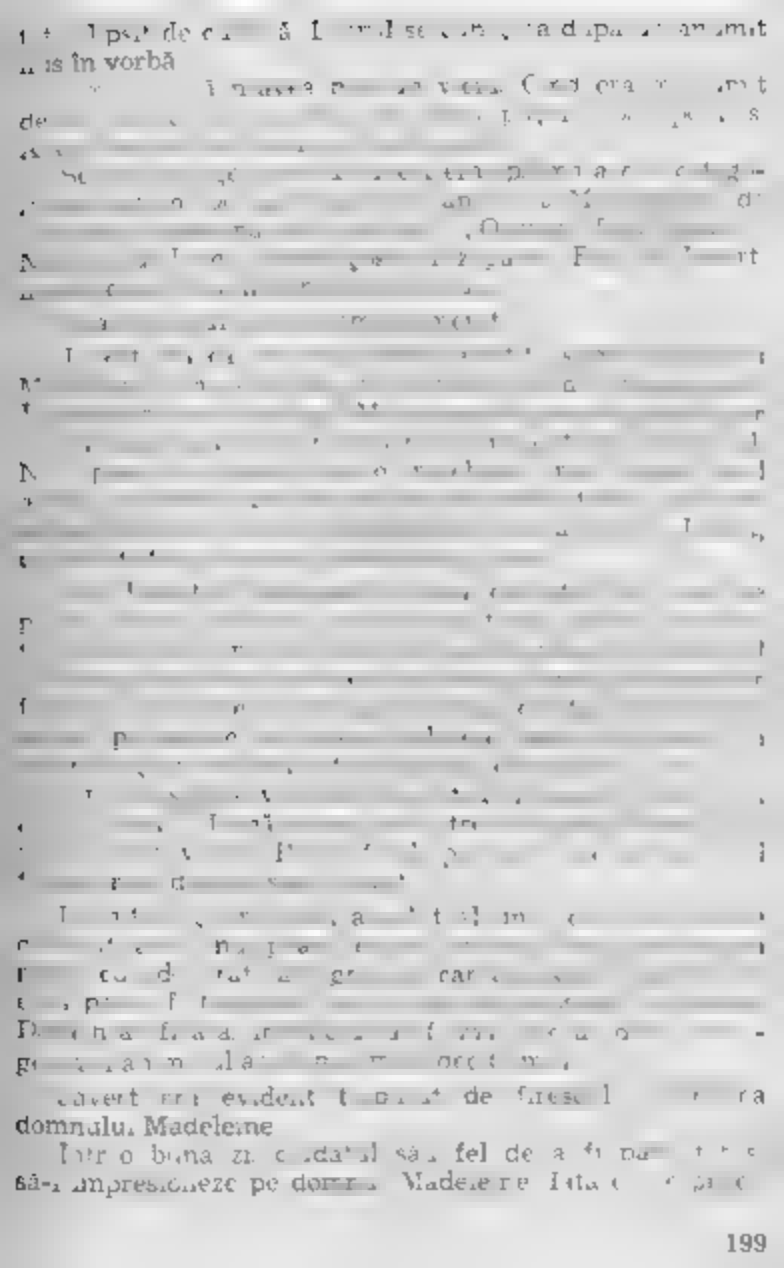

VI

MOȘ FAUCHELEVENT

Duminică Madeleine [illegible] duminică pe [illegible] strada [illegible] Auzind un [illegible] [illegible] [illegible]

— N-avem încotro
— Păi ce să-i faci ?
Aceeași tăcere
Madeleine tresări.
— Era un ocnaș.
— Ah ! făcu Madeleine
— Din ocna de la Toulon.
Madeleine păli.

din nou

ncetare

FAUCHELEVENT AJUNGE GRADNAR LA PARIS

Fauchelevent [illegible] dentalul. Moș M[illegible] r le pe care [illegible] [illegible]ortica și unde [illegible] [illegible]mormânta [illegible] [illegible] o m[illegible] de tran[illegible] [illegible]se. Alți cunoscuți [illegible] Ș[illegible] [illegible] [illegible]se le-pân D[illegible] [illegible] [illegible] preot d[illegible] M[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Arton[illegible], la P[illegible]

A[illegible] se petrecuse [illegible] M[illegible] [illegible] [illegible] [

Așa stăteau lucrurile până la întoarcerea Fantinei. Nimeni nu se mai gândea la ea. Din fericire, prada fabricantului Madeleine era ca un chip de prieten. Fantine scăpase de [illegible] și fu primită în atelierul femeilor. Pentru Fantine era [illegible], cu mult mai puțin îndemânatică a ei, căci nu cunoștea cât pe zi, dar în sfârșit ajunse și ea. Putea să-și câștige pâinea.

VIII

DOMNUL MADELEINE DEVINE DOMNUL MADELEINE

Când Fantine aflase că Cosette are o rochie de bumbac și își făcuse mendrele în mijlocul tuturor, se bucurase și plânsese amândouă. Cosette era la pensionul Gorbeau, unde Fantine o lăsase în grija Thenardierilor. Ea le trimitea în fiecare lună câte șase franci, sumă de mare însemnătate pentru ei. Cosette era în cârdășie cu Azelma, cel de-al doilea copil al Thenardierilor, și amândouă se bucurau de libertate deplină, ca doi sălbatici.

Nu știu dacă mincinoșii se feresc să vorbească, dar e sigur că oamenii văzuți de departe mint.

Thenardierii primiseră la timp pe cei doi franci. Fantine își închipuia că ei trebuie să se îngrașe de pe urma lor.

Lucrurile stăteau însă cu totul altfel. Thenardier găsise de cuviință să-și sporească veniturile.

Nimeni nu știe ce mai mult curge în ființa oamenilor decât sângele. Thenardier era un om de rea-voință. De ce domnul acesta nu vine decât o dată pe trimestru? De ce domnul acela nu se arată niciodată înainte de ora unsprezece noaptea? De ce domnul cutare nu se plimbă niciodată pe străzi decât în amiezile cu soare? De ce domnul acesta coboară întotdeauna din birjă înainte de a ajunge acasă? De ce trimite să se cumpere hârtie de scrisori când are destulă în sertar? etc. etc. Sînt ființe care pentru a afla cheia acestor taine, de altfel cu totul

„Am văzut copilul !"

părăsească ținutul

fostă mănăstire a iacobinilor

IX

SUCCESUL DOAMNEI VICTU N

neregulat lui Thenardier

beznă

pînă şi cu necazuri

plătească ?

X

URMĂRILE SUCCESULUI

mânuiat, până la șolduri.

— Zece franci.
— Tare-l

mai departe

Își adora copilul.

mult în fundul sufletului

Cosette cu mâi

are să moară

-I sînt țăranu ăș

zeci de franci. T

se care r

față cei doi de sus.

— Doi napoleoni.

— Mai ales pe copii

scrisoarea

pe unde sînt banurile

tea și era pe sfîrșite.

Sînt mulțumită

care l[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

se numeau *bolivare*

le pentru că era la modă

America de Sud.

tă a devora.

ală și începu să scrie

cuta tresări :

stră asta ?

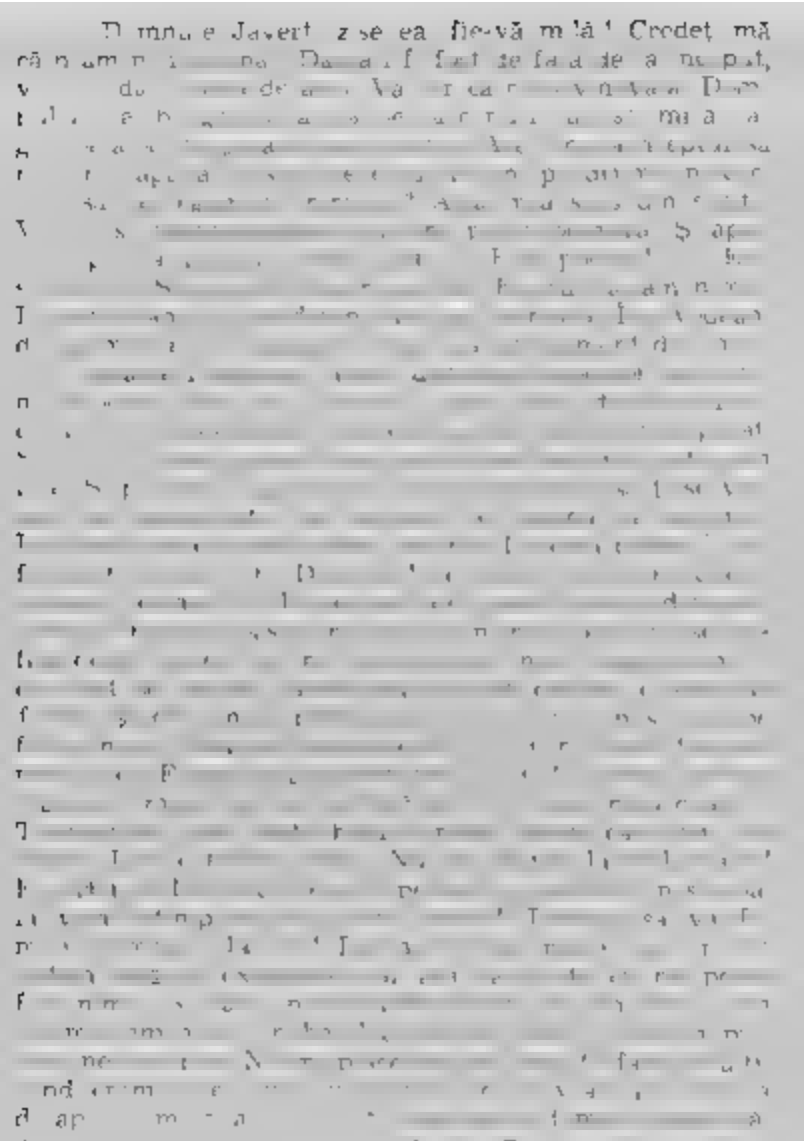

dom.le Javert

tele domol, sfîrșită.

una de lemn.

putea să te scape!

ert! Întoarse spatele.

o apucară de braț

Domnule primar.

rèm·ise m. rement.

nu vă fie frică!

Am păcat!

stradă

fie așezată unde va

— Ea! zise Madelene

în el. în Javert ?

(n ? zise Madeleine

l a insultat un burghez

ripostă

ce a justiției

— Sînt fericit [illegible]

Javert făcu o altă mișcare.

— Dar, domnule primar...

tentiar a arbitrară.

— Nu un cuvînt!

— Cu toate astea

O, bietă femeie!

Fantine leșină.

CARTEA A ȘASEA

JAVERT

1

INCEPUTUL ODIHNEI

urmă adormi

— Ce faceți acolo ?

și zise

— Cum te mai simți ?

mai bine. N-o să am nimic

acum o auzise, el spuse

Îl ului pe Thenardier

fata d n m nă '

Infirmie

str
n
fe
d
d n
l
r
f
f
febr

n
f,

\
v
f
f
fe

Îi răspundea :

tr-

sfa
al
p
b
\

ce spuneți ?

spus doctorul ?

Dar

etc etc

Montreuil sur-mer 25 martie 1823

e Thénardier

pînă la ultimul ban.
să vă salut cu toată stima.

Fantine.

et pentru boli de sisteme.

C[illegible] Á[illegible] C[illegible]

[illegible]

- Să poftească ! zise el.

Javert intră

[illegible]

un cuvînt

[illegible]

Ce phrase ?

Dar Javert îl întrerupse

bună dreptate !

— Nu ! Dat afară ! zise Javert

de ce

— M-ai denunțat ?

Începu să râdă

— Nu ! Cavfost ocnaș !
Primarul înghețeni

care Jean Valjean

Și ce ți s-a răspuns ?

Iaveti drept în ochi,

Este sigur ?

ce spune omul acela ?

Am fost citat

— Atunci cînd ?

Javert rămase pe loc.

— Ce anume ?

CARTEA A ȘAPTEA

AFACEREA CU IMPLICAȚII

I

SORA SIMPLICE

[illegible] de p[illegible] [illegible] fost [illegible] os-
[illegible] [illegible] [illegible] [

— Îi merge prost !

Pe urmă, se duse la primă[illegible] cercetează cu atenție o hârtie [illegible] atîrnată [illegible] o bucată de hîrtie.

II

MEȘ[illegible]
PĂTRUNZĂTOR

[illegible] cabriolete la discreție [illegible]

[illegible] dregînd un ham.

[illegible] sine o [illegible] Ce [illegible] un cal care [illegible]

— Drace ! zise [illegible]

— Da, da !

[illegible]

— B ne

Se ntelege

va plăti și natretul

puse pe masă.

— B ne!

— N-are a face!

domnu Madeleine.

la vie Sînt multe cobor pînă unde va cre ți?

prec s răspunse domnu Madeleine

tîrziu

Domnul p mar p ecase de c teva minute cînd ușa

. Dom[illegible] le S[illegible] f[illegible]

poste[illegible]

— L'na p[illegible]

pufnind[illegible]

— Da C[illegible]?

. N[illegible]

Nu, dar pentru orice ev[illegible]

te[illegible] C[illegible]

C[illegible]

Poftim banu[illegible]

[illegible] de f[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] t de trei sute de franci

[illegible]

[illegible] u părerea.

[illegible]

N[illegible] prea cred spuse soțul.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ărată transfigurare

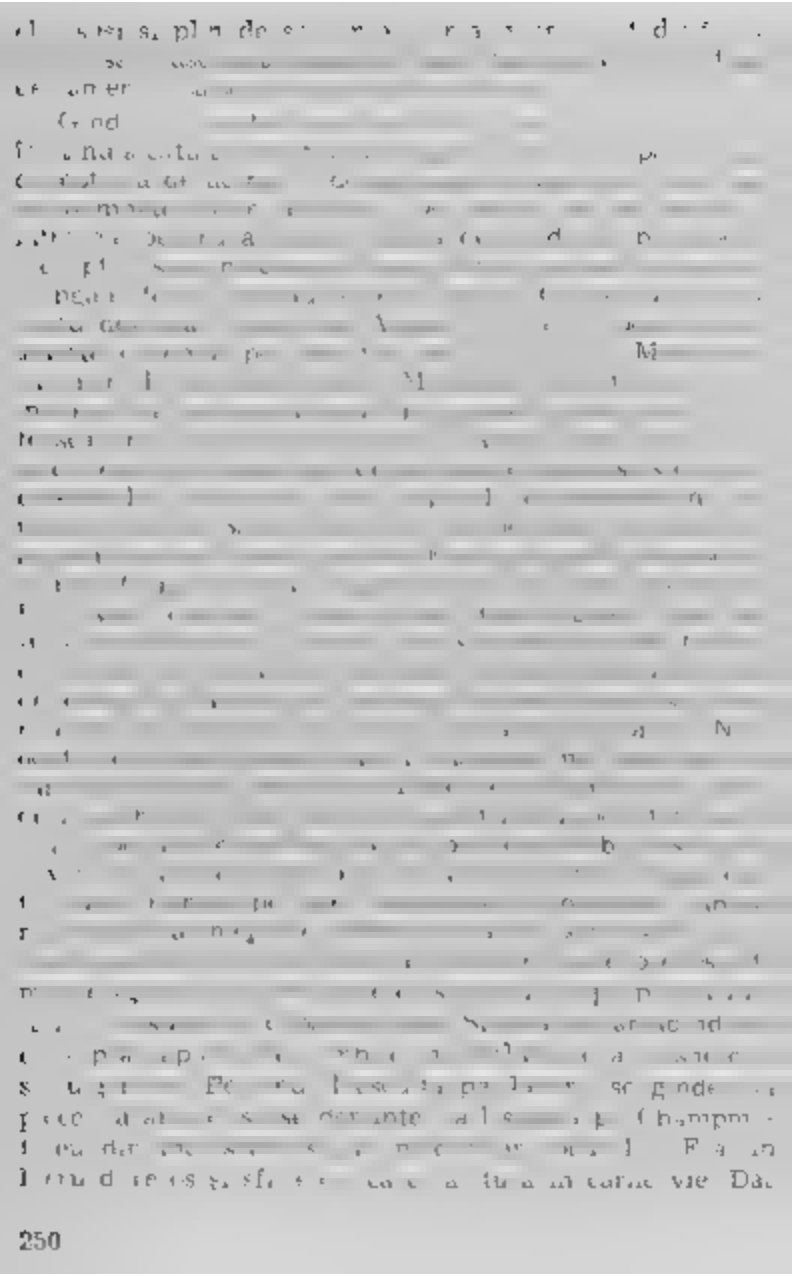

rnd.că scutul de jos.

De cine ?

Ce e de făcut ?

seama de situația în

vrea Cel de-sus!

numi propriul său abis

sînt totuşi realităţi

Il azvârli cu dezgust

ce bun ?"

viața acest

te tare

d'Artois, Paris"

sau să-l cerceteze.

prin odaie

bun e gata să învingă

[illegible]

[illegible]

[illegible]

în jurul lui. Exclamă

prăpăd te

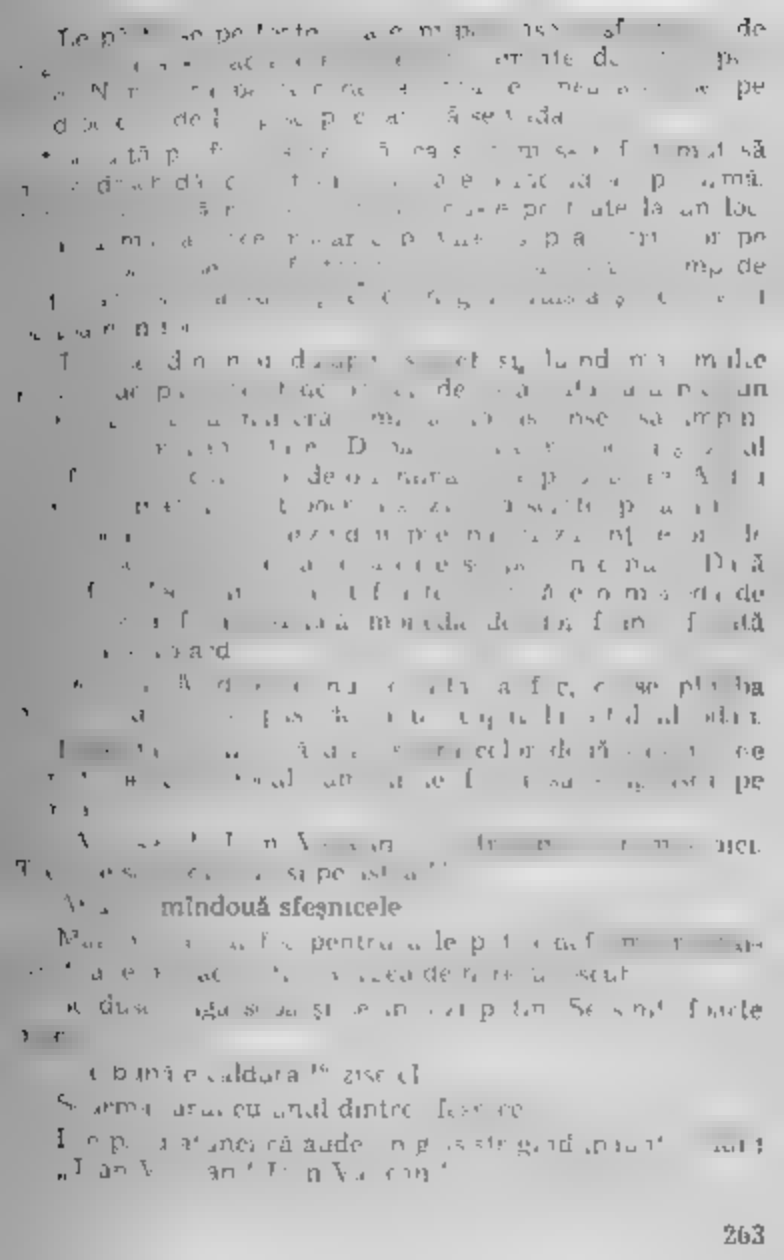

mîndouă sfeșnicele

I se făcu [illegible] că Semaia era un om care ascultă ceva înfricoșător

[illegible]

Glasul cel nouă

[illegible]

[illegible] Dumnezeu "

[illegible]

fel de spaimă.

[illegible]

Nu poate fi nimeni !"

[illegible]

IN TIMPUL SOMNULUI

pe un scaun

ntoema.

Vasi

frig

ă să scoată un cuvînt

Era [illegible] dr[illegible] m ar[illegible] ndat unde nu se zărea nici un
m[illegible] se s[illegible] [illegible] r de după T[illegible] era pământ u p[illegible]
s[illegible] er I D[illegible] ea c[illegible]a pas[illegible] nu m[illegible] se mai ras[illegible]
r[illegible]beam. B[illegible] de seamă ca tratele m[illegible] [illegible] w[illegible] era[illegible]
m[illegible]

Intra[illegible] [illegible]nir[illegible] sar[illegible] c[illegible] re m[illegible] [illegible]es[illegible] [illegible]na[illegible] [illegible]e. Ma[illegible] [illegible]o[illegible]
tre[illegible]e sa[illegible] [illegible]e R[illegible]ma[illegible]e. D[illegible] [illegible]e [illegible] [illegible]na [illegible]nta

C[illegible] [illegible]a[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]era[illegible] [illegible]era[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]e[illegible] I[illegible] [illegible]a
no a la[illegible] [illegible]i[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]a[illegible] [illegible]a[illegible] [illegible]a[illegible] [illegible]a[illegible]
*[illegible]n[illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]n[illegible] [illegible]a[illegible] [illegible]a[illegible] [illegible]a[illegible] [illegible]a

se s...ese Luminarea era pe sfîrşite Era încă

...ă şi se duse la fereastră C... era tot fără nici

De la fereastră ... se vedea curtea ... Un
... ...

V

BETA N ROATE

de asta și tresărea

sa ca la început.

gîndul ăsta
ducă la Arras.
Se ducea totuşi.
pe oră
da înapoi.
nehotărît şi sinistru.
dorm!"
să-i dea puţin ovăz.
roata din stînga.

— O să mergem mult așa ? întrebă el

zeas

I la cinci leghe de-aici.

miri așa ?

sări jos din trăsură

stătea să cadă

r, domnule.

a unui picior rupt.

neputință.

în două ceasuri.

Asta [illegible] Am de dus două [illegible]
tuc.I N[illegible]
Tr[illegible]
luc s-o d[illegible]
— Adică cum ?
E[illegible]
[illegible]
N[illegible]
numa.decît
— O roată de schimb ?
— Da
[illegible]
la întîmplare
[illegible]
— Eu zic să-ncercăm !
[illegible]
Satul nostru-i mic
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
— N-am nici una.
[illegible]
— Cum vă spuneam [illegible]
[illegible]
[illegible]
Dar poate [illegible]
[illegible]
[illegible]
— La dracu de [illegible]
Unde mergeţi [illegible]
— La Arras
Şi vreţi [illegible]
— Sigur !
— Cu doi cai de poştă ?
— De ce nu ?

...ă dacă aș ajunge să po...

...

...firește

...

...

...

— Dac[illegible]
— Sp[illegible] Și pe [illegible]
obada e că vă, de[illegible]
- Pe a[illegible]
— Nu
N[illegible]
Sc[illegible] tinînd din cap :
— Nu
Simți o mare bucurie.

răspunse bătrîna.

amestecă în vorbă

Etc etc

în zorul zilei

„Oprește! Oprește!" Opri trăsura cu o smucitură ș
ternică, în care se amestecă nu știu ce porunc
și tu burător de asemănătoare cu speranța
Era băiatul bătrînei.
Domnule, zise c
— Ei, și?
N
Fi
p
A
D
P
c
f
m
e
m
P
C
La
d
st
fel
Nevasta hangiului
Dumnezeu nu vrea să
— A! da! cum să nu
Mîncă după hangită
I conduse într-o încăpere
mese
— Dă-i zor! spuse e
sînt grăbit.
O servitoare
mu
„Asta e!" se gîndi
I se aduse mîncarea
el
ea
Ce ce-o fi așa de amar,
Cu toate era
Se
gîndi

deshamá in aczná

la Arras ?

tină din cap.

— Cît e ceasul, soră ?

— Sună ora trei.

Nu spuse nimic și începu să mă tot lovească iarăși așa-
te[illegible]

I ecu o jumătate de ceas. Un ceas. Nu veni nimeni. [illegible]
ge[illegible] e ori sună orologiul. Fantine se ridica și se uita s[illegible] e
ușă pe urmă cădea la loc.

I gh[illegible]ea, împiedecă gândul, dar nu rosti nici un n[illegible]
nu se [illegible]ngu[illegible]a. Nu învinuia pe nimeni. Numai că tăce[illegible]
s[illegible]. Ceva mai încolo parcă se lăsa asupră-i. Se fă[illegible]e
p[illegible] [illegible] în fața și avea ochii închiși. De cînd în[illegible]d
z[illegible]

R[illegible] [illegible] S[illegible] [illegible] [illegible] [

— Dar ce, pînza mare ce am eu de făcut ?
— Scutece curate, pentru ce ne va fi

Florile-s albastre, rozele înfloresc
Fe[illegible]

— Spală pînza — Unde ? [illegible]
Dar în seara [illegible]
S[illegible]
D[illegible]

[illegible]
— Nu am pînză, ca să mă îmbrac

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Fra[illegible] [illegible] [illegible] [

începu să strige

îngăimă

primar a plecat

Simplice

nu mai vorbi !

dreptate.

VII

MASURI DE PLECARE

Hai, ia intră!

— Domnul dorește să-l primească? Domnul dorește să mă vadă?

Fac semn din cap că nu.

— Domnul e foarte [illegible]

— Da, da, domnule.

Îl opresc și-l plătesc.

[illegible] la prefectură.

Domn[illegible] de Conz[illegible] care a fost episcop pe la 15[illegible]2. a co[illegible]
st[illegible]a[illegible]l[illegible]o sală mare. In sala asta se ţin şedinţe cu[illegible]
Pe d[illegible]n[illegible]n[illegible]r[illegible]s[illegible]se. Dacă domnia vrea să de[illegible]
la vreun proces, e cam frazată. De obicei şedinţele se ţin
la ora şase.

T[illegible], când a[illegible] seară în piaţa principală [illegible]
fer[illegible]t[illegible]r[illegible]n[illegible]e pe faţa[illegible]
înalte.

— La tea[illegible]tă [illegible]t sosit la vreme domnule Av[illegible]
V[illegible]c[illegible]e pute[illegible]? Acolo e[illegible]
m[illegible]. Pr[illegible]n[illegible]m[illegible]r[illegible]s-a te[illegible]m[illegible]nat. Să ştiţi că de[illegible]
[illegible]. Vă [illegible]
[illegible]?

Răspunse

[illegible]
vorbesc cu un avocat.

[illegible]
p[illegible]
[illegible]
într[illegible]
de[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

— Muncă silnică ?

viață

t abia se auzea

tea a fost constatată ?

? răspuns N trebuie con-

Da Vasile despre

Da cum

proces ?

Nu pentru

Dar

Nu

Da

Nu

Da

voie înăuntru.

— De ce?

VIII

INTRARE DE FAVOARE

vis pe cineva spunându-i

urma ?

neobișnuit amar

timple.

Vai!"

nu auzea nimic

IX

viață

X

ă toate deodată

să ridă și el.

[illegible]

Pe [illegible] începu să vorbească.

[illegible] fost [illegible] pretinde că ar fi fost acuză

tul fusese căut în zadar. Dad[illegible] fel mort s[illegible] n-a mai putut [illegible]
[illegible] Ignorând [illegible] a [illegible] sa dacă e
ceeace [illegible] spune [illegible]

— Te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] pe [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] și pot [illegible] [illegible] Acu[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [

preşedintelui .

rămînă cînd se îndrăgostă. Cu-de-sus, un sentiment de onoare, de dreptate, căruia îi este sentimentul face apelul în momentele acestea hotărîtoare. Dacă el există încă în omenească, dacă mai există conștiința în el, acesta poate un cuvînt al datoriei, de grație să-l mențină în ființa lui, să-l păstreze în ființa lui. Și pînă atunci, în timpul în care el va fi în stare să-l mențină în ființa lui, să-l păstreze în ființa lui. Și pînă atunci, în timpul în care el va fi în stare să-l mențină în ființa lui, să-l păstreze în ființa lui.

Vorbea cu o voce tremurătoare, cu o voce tremurătoare, cu o voce tremurătoare,

— Stăpâne președinte

A[illegible] a fost condamnat pe [illegible]

[illegible] prin a i face ocnaș

[illegible] pe [illegible] care stătea în fața lui

[illegible]

[illegible]

[illegible]

— Domnul Madeleine!

XI

Era [illegible] Bamatabois, [illegible] un dezastru [illegible] Arras [illegible] acolo.

[illegible] Înainte [illegible] Nu [illegible]

Nu [illegible] vreo [illegible] vreo [illegible] Domnul [illegible]

— Nu mai [illegible]?

[illegible] Domnul [illegible] Domnul [illegible] Domnul [

Se află vreun medic aici ?

locuința sa

tondina cu care vorbea

aveai la ocnă ?

– Spune e-adevărat ?

A
gi spuse
pamnc din toate astea !
din to tă năluc.rea asta.

URMARILE

I

DOAMNA MADELEINE

se pe nesim

în şoaptă :

b ne

d ar când

o

ezeu ne va lumina ! zise e

[illegible] d[illegible]

[illegible]

Ați albit de tot !

Am albit, zise el.

[illegible]

— Ia te uită !

[illegible] gîndit la altceva.

[illegible] toate astea.

E[illegible]

— Pot s-o văd ?

[illegible] cutează sora să întrebe.

[illegible] trei zile

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] apoi adăugă :

[illegible]

[illegible]

[illegible] mur. [illegible]

[illegible]

[illegible] mai poate să intre

[illegible] să [illegible] [illegible] [illegible]

zbutea să i tălbure seninătatea de nedescris aștern tă pe
fa ă care o transfigu a t semn. Dup dă se făcuse
a a vară n a, c b a , c m , G n c t
b bunde s r ș a ă de f a care i m r ă-
m s t i p t I n g a , p s t m a a m n d
t h e ș p i t I n g a , p s t m a
c c n t d m r g a s s c ș r ă ș
J c h ! s f r m a a n u s v e d e ă
n c V z n a s , n a f p a t c d e c ă c v r b a d e
o n s t ă p e d p r ă P ă a m t d g r a b a
c s s b d c a v a t u r a

I a C ?

•

II

FANTINE FERICITĂ

N f v z n g t d s p ș r i a d e
b P s s t P s s a c t ă
s p a n I a C ? c n a b r e a t
a a c u ă r ă s g a n a r u ă I p s d n g a d e

dăm copilul"

tot felul de întrebări

luă mîna

În adevăr accesele de tuse o întrerupeau pe Fantine aproape la fiecare cuvînt.

Fantine nu mai spuse nimic. Se temea să nu facă compromis cu tinguielile ei prea pătimaşe, dar dorea ca cevaşa să inspire [illegible]

E frumos la Montfermeil, nu-i aşa? Vă place să faceţi excursii acolo. Le mulge bine sorilor Thenardier? Nu pleca trecătorul mai departe, căci Hanul lor era un fel de circiumă ordinară.

Domnul Madeleine continua să tacă. Părea că ascultă la ea cu mare atenţie. Vorbea şi spunea ceva, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

III

JAVERT E MULTUMIT

I s-a petrecut

— D[illegible] C[illegible] F[illegible]?

Jav[illegible]

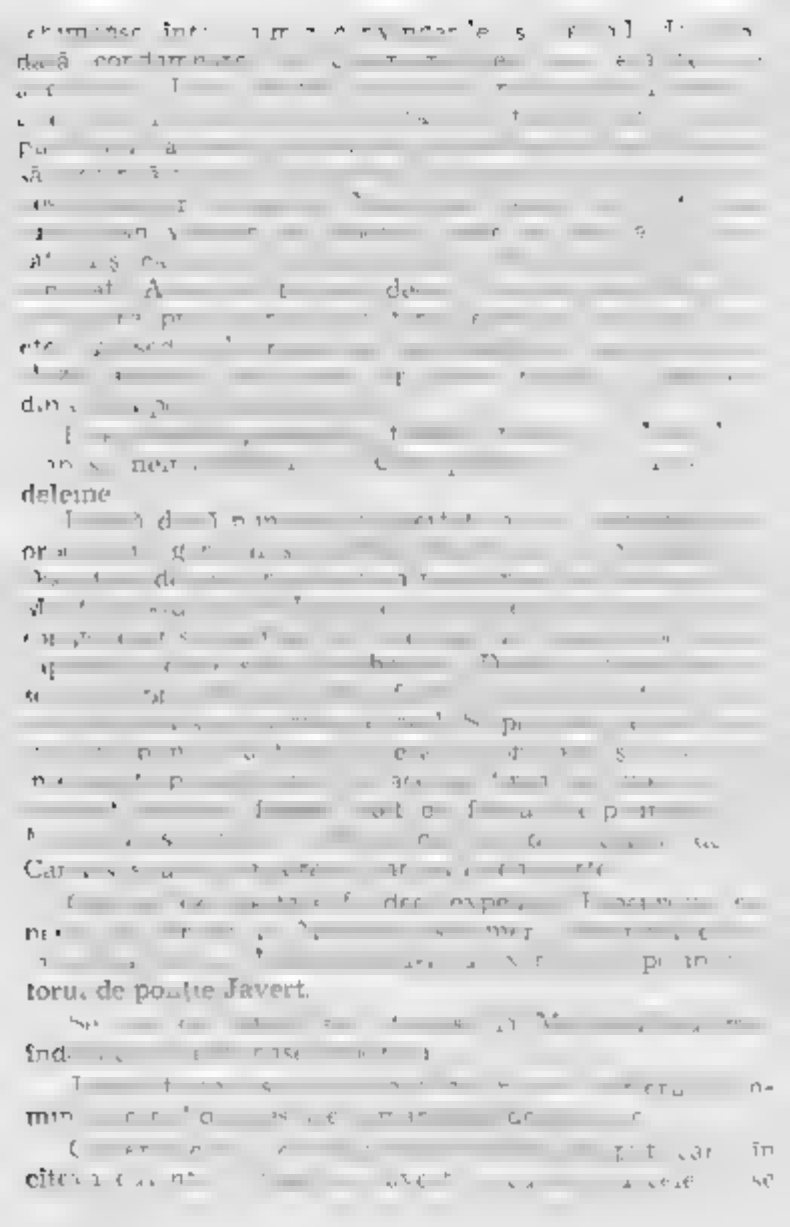

322

să se întoarcă.

un instinct just

o figură satisfăcută

IV

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] pas Z
[illegible]
[illegible]
[illegible]

eu mine

că-mi placi ?

primar !

rt bătu din picior

— A

— Ha de să spră [illegible] Jearrt fus
N am [illegible] Gardi
Or [illegible]

[illegible]

spre uşă

[illegible]

vorbi în şoaptă

[illegible]

Jean Valjean dă cu amândouă mâinile capul Fantinei, îl aşeză bine pe perne cu mâna care şi-ar aşeza copilul, îi legă la loc cu dunga cămăşii [illegible] părul sub boneţă, apoi îi închise ochii.

În capa aceea pe chipul Fa[illegible] pământ să plângă o
Iu[illegible]
Moartea [illegible]
Mona [illegible]
În [illegible]
Ap[illegible]
ros[illegible]
Acum [illegible]

V

UN MORMÎNT POTRIVIT

[illegible]

O doamnă bu[illegible] abona'ă la *Dranelul* [illegible]ti
ac[illegible] de măsurat
[illegible] de loc Să se înțe[illegible]pa
[illegible] la M[illegible] Mi[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [

— [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

Lucrul acesta a fost constatat mai târziu după [illegible] târziu de poliţişti găsite pe podea când poliţia a făcut o percheziţie.

Se auzea doar bătaia uşoară [illegible]

— Intră! spuse el.

Era sora Simplice

[illegible]

[illegible]

o întinse călugăriţei

[illegible]

— [illegible] cohese [illegible]

[illegible]

— Dar, [illegible] de ce mai vadă o [illegible] pe biata femeie?

— Nu ştiu, răspunse [illegible] să mă [illegible]

[illegible] se auzeau [illegible] şi se auzi un zgomot [illegible] Arnodez, [illegible] de pat care [illegible] pe [illegible] porţile casă strigând cât putea mai tare şi mai ascuţit:

— Domnule Valjean, pe bunul Dumnezeu, că nu [illegible] pe [illegible] mai ştiu ce să mai [illegible] de lângă uşă! [illegible]

Un hohot [illegible] răspunse

— Sora Simplice [illegible]

— Jean Valjean [illegible]

Odaia era [illegible] şi [illegible] deschizându-se, ar [illegible] pe [illegible] când [illegible] Jean Valjean stătea în [illegible] şi aşezând în [illegible]

Sora Simplice îngenunche lângă masă

Uşa se deschise,

ochii și răspunse :

PARTEA A DOUA

WATERLOO

I

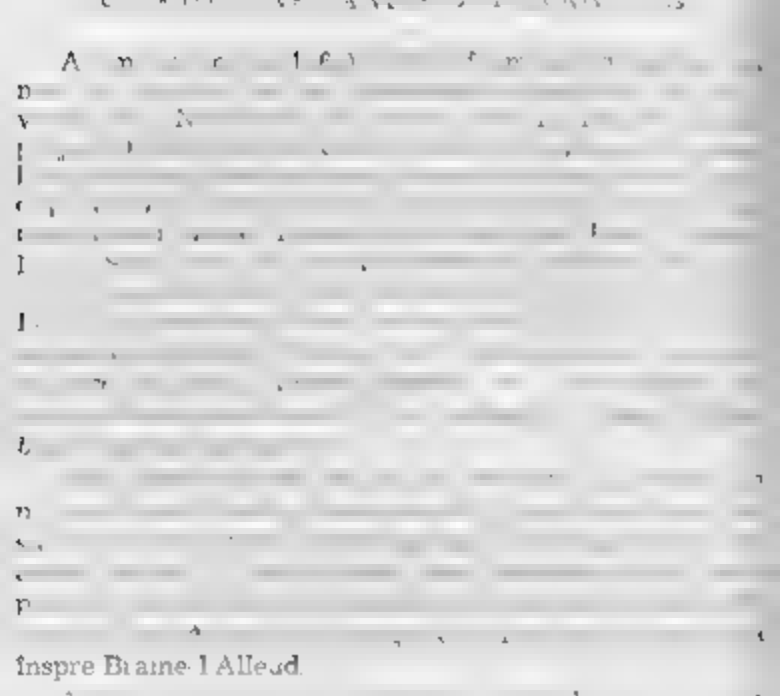

336

o luă pe acolo.

H t, spuse țăranca

HO GC ION T

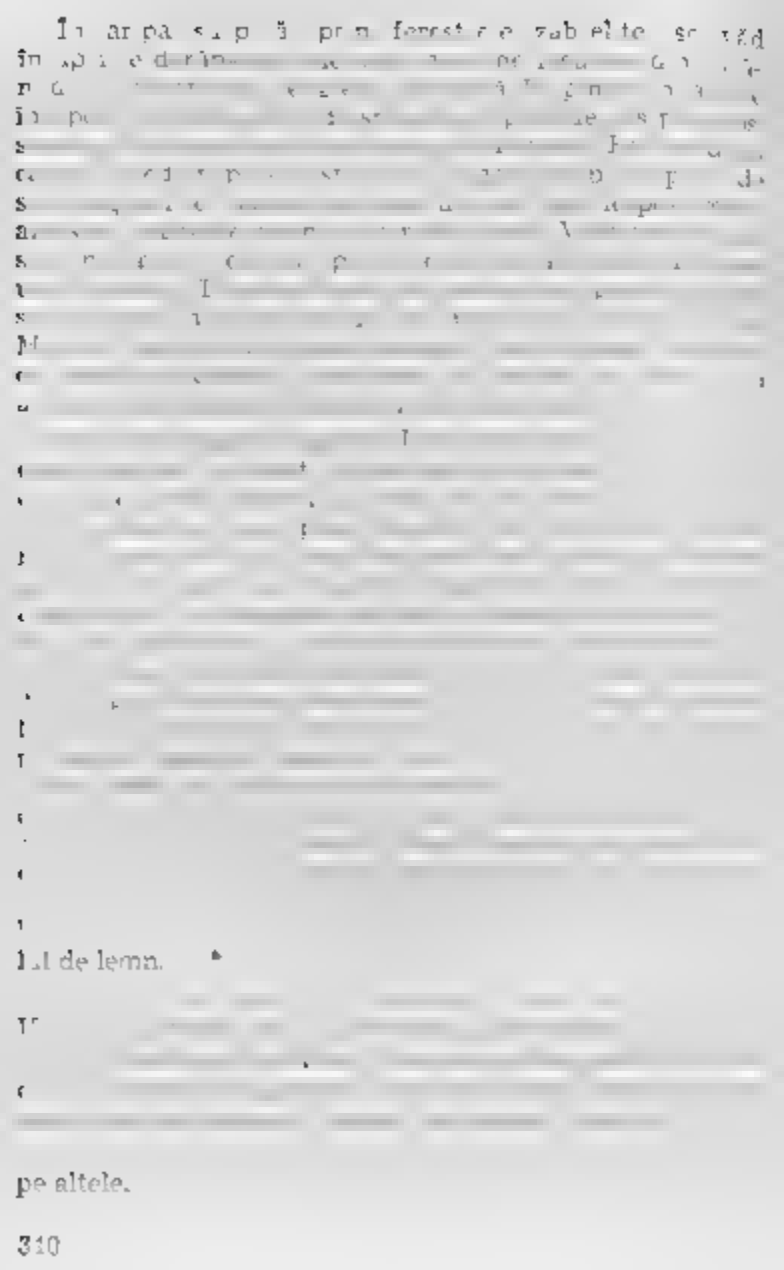

pe altele.

Chiar de la ușa acestei capele a fost ridicat un cadavru [illegible] pământ o secure. Acest [illegible] cu [illegible] necesare.

La [illegible] din [illegible] se [illegible] două. [illegible] [illegible] [illegible]

de spăr[illegible] [illegible] pe[illegible]ne o gaură de ob[illegible]
[illegible] un [illegible] [illegible] [illegible]

dată în sânge. Un batalion din Nassau alcătuit din șapte
sute de oameni
Partea din afară a zidului
as
L
În
a
p
p
t
tele pomilor morți
plină de viorele
p
p
refe

antîi a acestei lucrări.

a ovi a lovi fără

[illegible]

[illegible]

[illegible]

tuneric care-i seamănă.

decît pentru francezi.

de minute

[2] Acel ceva obscur (Lat.).

variat al pinzeor sale.

nuri de care s-a servit Napoleon.

împinge gemește umflă și ris peste acest mult v, l az ce
t e o inta era e ? O c a e Nemțeasca a a p n
geom tr e expr mă a m l n z Pe r z g a ea
n b tă n e v de p v g s c s ă u p tă
h l a pe a Re o e l
c v d Meule Van Mr en veni a am ză,
n a t e Gr a ? ?
Ast l nd p e ă
Fr ă
p p p p,
c ă s ă n ch s l N
m , m t d b d ce
I c l
r c a sp n t F a
N n p f n
f o z c n
c

A l acesta v l p t t m c
n s ș ă n c s p de la Waterloo,
C t a a d c a a m t m nt
b v ă.

VI

ORLEB PATR. DUPĂ AMIAZĂ

P p a s a a e, eng eze era gravă
P l de O n c l H l a pa de ață,
I p ă B s s c n fa e p a t de
O N g ă cl d g e Nassau B s k,

---

d F d 1634 - A p at cu pred ce e scene

N l A s s
a a e a e a e
a ea i e n.)

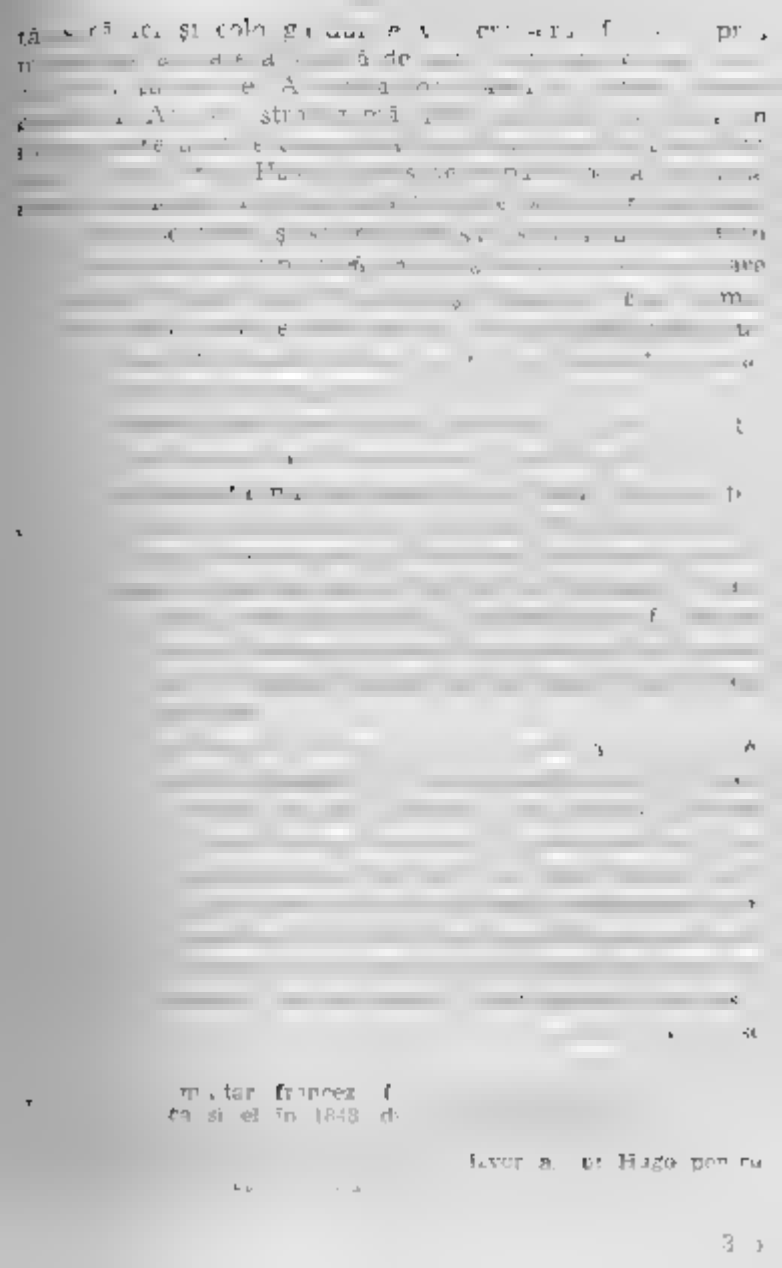

t.ds, rămînea Somerset

de jur împrejur

VII

NAPOLEON BINE DISPUS

e al lui Dumnezeu.

ori „Măreț ! Măreț !"

particulare a lui Napoleon

în opera de față.

alcătuirea frontului de luptă sub apăsarea acelei [illegible] adînci care premerge [illegible] văzînd [illegible] leaza [illegible] de [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

departe.

[1] Iată inscripția:

DOM

Aici a fost strivit
Într-un ceas rău
Sub o căruță
Domnul Bernard
De Brye, negustor
Din Bruxelles (necitet)
Februarie 1837

ea de la Azincourt[4].

că bătălia era câștigată

În același Război de succesiune

In c[illegible] găsește un [illegible] să trăiască
[illegible] podgu[illegible] Mon-Saint-Jean

IX

NEPRIEȚUTUL

ca sulzu unui balaur

alte vremuri. Ceva asemă-

ți fiare.

„Trăia că împărat[illegible]
în clipa aceea pă[illegible]

Dar de[illegible]
eng[illegible]
se[illegible]
în[illegible]
n[illegible]
[illegible]
păstios spre Chain.

C[illegible]
[illegible]
[illegible]

treaga patrie

va cădea cel dintîi ?

Textua. *Splendid (n.a.).*

XI

din armata regală engleză

al Algeriei

XIII

PRĂPĂDUL

Toate gurile care sar

evadează

XIV

CEL DIN URMĂ CARE O

[1] Așa a fost scris (lat.).

care descrețea

Cambronne.

vieluit.

Waterloo e Cambronne

înseamnă să învingi

nespus de mult

[illegible] K éber[1] care urlă.

[illegible]

XVI

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Nu. Un joc de noroc

ngton să fie alb

tii cistigată de un

nvingi de Na-

ul Italiei

de Revolutia Franceză

dunt de minune

decît o bătălie

de mii de morți

poetul Horațiu, nu

între ele.

XVII

[illegible]

[illegible]

[illegible]

de libertate

rundas ca cor

numele de Carol al XIV lea

vinicul său Elvseu

XVIII

regiunea Bârnu.

789—1799 (terminare sub

pe-aici, nu pe acolo !"

sch.mbat prelea.

Capitolul 1
Waterloo

e antibonapartiste

Dar ce-i pasă nemărginirii? Toată fiin[illegible] tot
ceiul ăsta războinic pe urma pacta toată acea[illegible]
necare n-a tulburat nici măcar o strigă[illegible]
ochi[illegible] ras în față cărți[illegible] care sări[illegible]
de-a ba[illegible] pe a[illegible]
boa a dru[illegible]
Notre-Dame.

XIX

[illegible]

[illegible]
tăți ale nopții

[illegible]

[illegible]
ordul Bathurst.

[illegible]
fost bombardat. [illegible]
[illegible] a văzut îmbrățișarea acestor [illegible]
mult acest [illegible]

[illegible] Începu
unui vers atribuit lui Virgiliu

goale

bucuros, avea putu

cealaltă

Louvois, min strul de căzbo

Căica prin sînge

Deodată se opri

de lună

hotărîndu-se, se ridică

repede în groapă

fi erau închiși

ochi.

— Mulțumesc ! șopti el

din letargie

Ofițerul urmă

ceas ! Ia-le !

Lucrul se și făcuse

— Nu găsesc nimic

Ar fi fost ale dum tale

— Ce grad ai ?

— Sergent.

— Cum te numești ?

— Thénardier

CARTEA A DOUA

VASUL ORION

1

MARTE 9 450

fusese prins din nou

1922

ani din viață

lului clerical

9430

Totul se risipi

II

[illegible] DE LA DIAVOL

[illegible]

[illegible]

[illegible]

an

Ius Trvphon

experimentală a naturii

moare de foame.

Spaniet[a] l

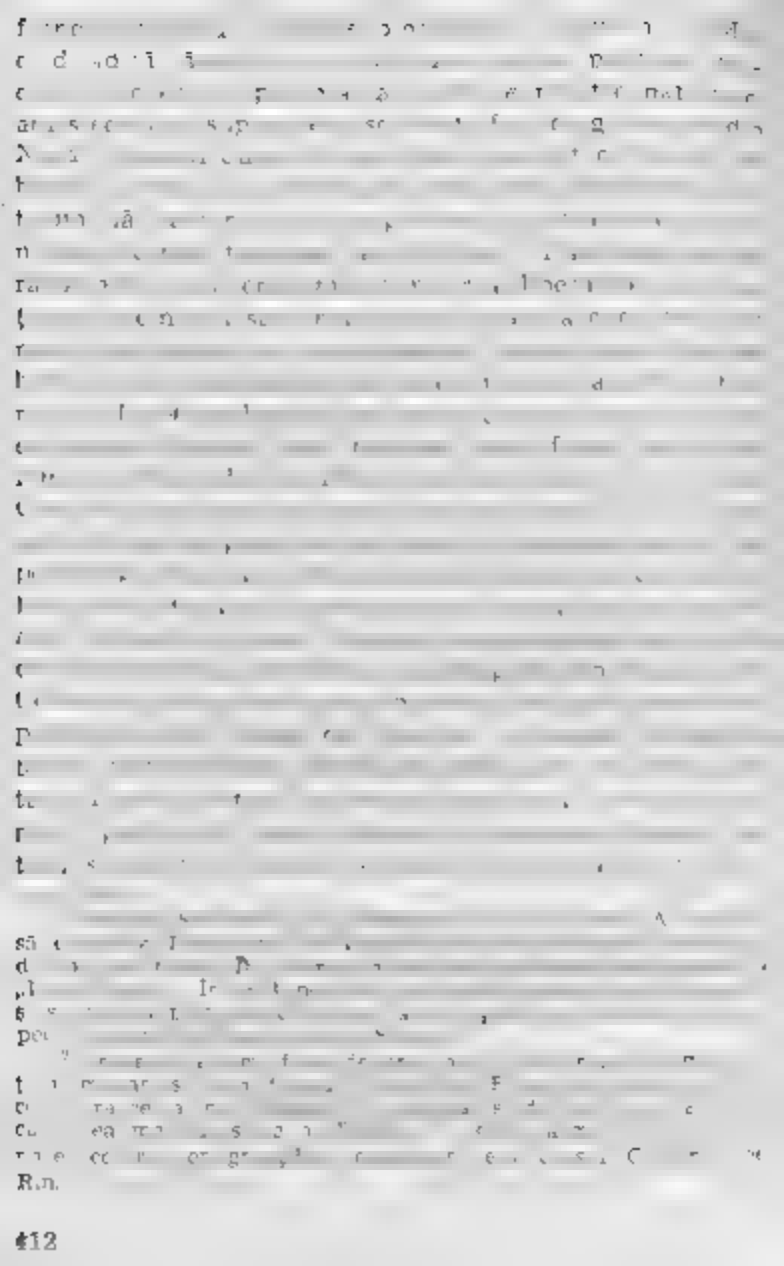

Modèle de ducale d'Angoulême

Française (1809)

Bonaparte.

Ombra Jnet armate.

der vasal is, are su-

Amiralul olandez din secolul al XVII-lea Michiel de Ruyter (1607–1676)

Orion.

se intersese la Toulon

care se înfundă în apă

pe flancul unei corăbii

adus aminte de asta.

„Să fie gratuit !

căzuse în mare

I

APEI LA MONTFERMEIL

nic odată apa în casă

în fața coasei

partiştii Liberal.

gheară.

ungătească

să fie dimineață

Şi Cosette tresărea.

de sub masă.

t. Cosette muncea.

gînd cît o ţineau

V

FETIŢA SINGURĂ

îi venea să plîngă

Cu toate astea, nu se uita

i o așeză pe iarbă.

ă eată, făcea

rană care strălucea

ul de aripi al

or misterioasă

întepenea brațele sla

[illegible]

tamplare

[illegible]

deschi[illegible]

[illegible]

[illegible]

era de față

[illegible]

[illegible]

[illegible]

BOULANGELLE

Salle Saint Marceau

e, dar cure

la Tuileria.“

tă stăpînirea !"

și prefect al p

a în ziua
al de felinarele teatru

n sud-estul Parisu-

— Unul singur, hingă[illegible]ne, pe capră, spune ăla
— Înrău ea.
— Poftiți sus!

— Da, zise omul.

Înjute cau

reșale.

Nu intruse în han

numere toți negu

bucată de ta nă

o întîlni pe Cosette

joasă

— Da, domnule

adăuri de ea.

— Opt ani, domnule

— Și vin de departe ?

— Și te duci departe ?

— Nu

nicidată

— Cosette

— Într-acolo mergem ?

Thenardier

acolo.

el Thénardier

— Da, d[illegible]
— Și tu ?
— Eu mănânc.
— Toată ziua ?
F[illegible]
d[illegible]
D[illegible]
— Și cu te[illegible]
Așa cum pot. Mă rog. Numai că n[illegible]
[illegible]
— Și care nu tace ?
[illegible]
[illegible]
Cosette ?
— E zi de bilci ?
[illegible]
[illegible]
— Domnule...
— Ce e, fetițo ?
[illegible]
— Ei, și ?
[illegible]
— De ce ?
[illegible]
o să mă bată
[illegible]
fața cărții.

E BUCAT

spre

gura, javră

sînteţi ? spuse ea

ile !

Fie !

ncit după ce sosise,

vorbă. Împietrise

să mi-i fur ?

— [illegible]

[illegible]

[illegible]

prin [illegible]

că at[illegible]

în jurul lor.

[illegible]

vatră încercînd să [illegible]

[illegible]

el, rîcîindu-se

[illegible]

[illegible]

bătică spunîndu-

[illegible]

[illegible]

de uimire

— [illegible]

pe călător

[illegible]

[illegible]

Azeema

curate, ciorbuța, rumene și

epe toți copiii.

spre doamna Thenardier

nșa că răspunse acru

nese ca să nu facă nimic

va fi gata ?

şi hotărît.

tă ! Şi nu e falsă !

Îndrăznu să întrebe

suflet călătorului

redingote

plumb

vrei s-o fixezi

spuse ea.

-a părăsit copilul.

repetau refrenul

e domnul ?

să ia păpușa !

tnine ?

și nu auzea nimic

copilor

cu păpușa asta ?

scurboase..

să plîngă și mai tare.

să

Uite, e pentru tine.

Îndrăgostește să răstufle.

solemnă

nu-ți iei păpușa ?

etă să tasă din vizuina e

ti regina Franței !"

răspuns.

i loc și în

ului. Străinul nu se clinti

i scoase tacâmul de pe
și îndrăzni să spună

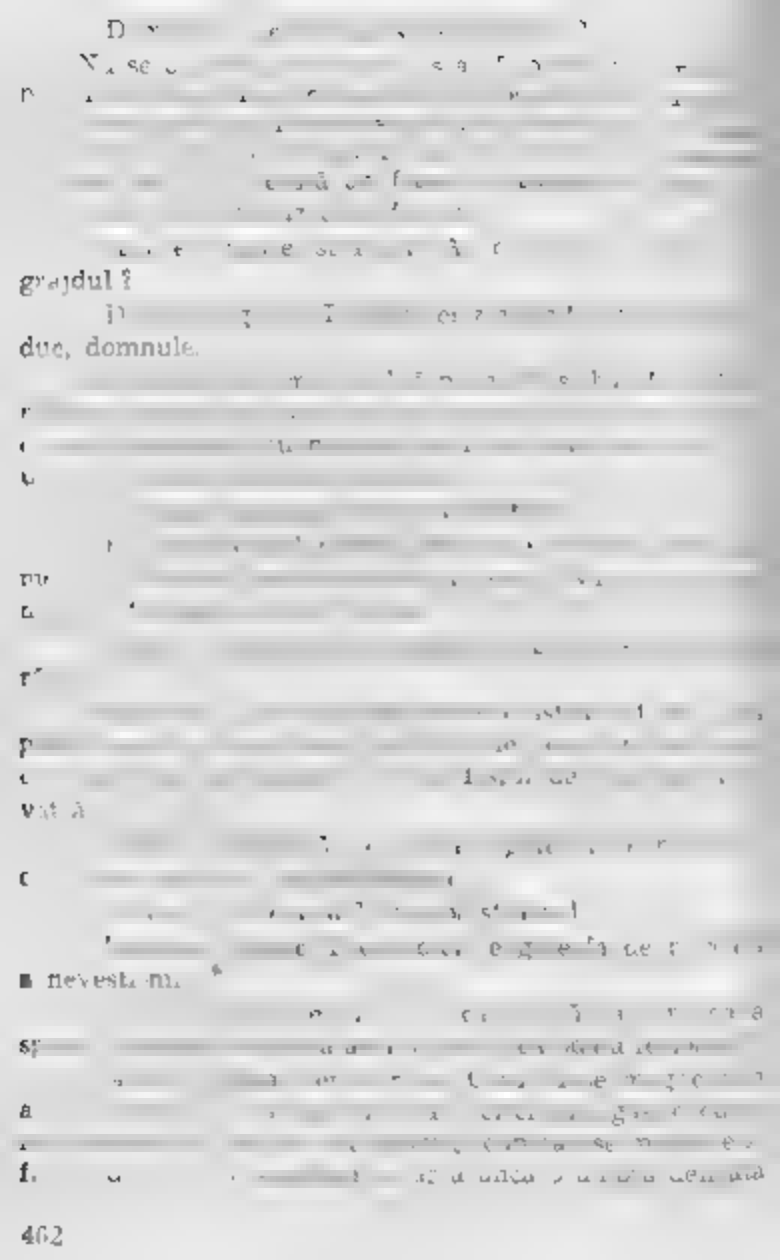

respectabilitate.

Cosette

și privi cu luare-aminte

ca să-i fie mai puțin frig

papuc de lemn

Călătorul se apleacă

centime, nou-născută.

în vestă se aplecă ș. puse în papucul

IX

[illegible]

[illegible] până în

[illegible]

[illegible]

3 franci
10 „
5 „
4 „
1

Total 23 franci

[illegible]

cu oarecare șovăială

[illegible]

Avea accentul lui Castlereagh când relata la Carlton House despre cum la Viena Isabey și alți pictori pe care-i numise plătească Franța.

A dreptate domnul Thenardier când vorbea de [illegible] nevasta care se gândea la papucii de [illegible] Cosette în fața fetelor [illegible] de dulapuri de drept, dar nu mai puțin. Nu o să vrea să plătească.

Thenardier dădu drumul râsului său rece și spuse:

— O să plătească.

Râsul acesta era semnul suprem al sfârșitului. Trebuia să fie așa cum spusese el. Nevasta nu mai avea ce face. Începu să rumânească mesele, bărbatul său se întinse în lungul său în altă parte. După o clipă adăugă:

Dar și eu sunt dator o mie cinci sute de franci.

Se duse și se așeză lângă vatră, pe gânduri cu picioarele pe cenușa caldă.

Ai săi urmă femeia. Nu-l auzise ea oare de două ori pe Cosette? Ce mai stătea aici? Îi mai rămăsese [illegible] de făcut? Mai bine mai așa, mai dihai cu Ludovic al XVIII-lea decât să mai stăm o zi în casă!

Thenardier își aprinse pipa și între două fumuri răspunse:

[illegible] domnul acela.

După asta leșu.

Ana făcase câteva pași spre ușă.

Thenardier apăru numaidecât în spatele lui și mai necuviincios în așa întrebuințare, în așa fel încât nevasta decât nevastă-sa.

Omul cu galben în mână și pachetul

— Vă duceți așa de devreme? spuse doamna Thenardier. Nu cumva ne părăsiți?

În timp ce vorbea astfel, răsuci încă odată în mână și o zgâria cu unghiile. Fața ei aspră luase o [illegible] care-i era neobișnuită: de sfială și remușcare.

* Prim-ministru englez în timpul domniei lui Napoleon [illegible] Franței.

atît de mult a „sărac"

mnă, răspunse el. Plec.

parte

și copilul altora

dintr-o locuință
pe venituri din comerț

Omul vorbi cu o voce pe care se silea să o facă ne-
păsătoare dar care tremura

Și dacă v-aș spăimânta de ea ?

— De cine ? De Cosette ?

— Da.

Fața posomorâtă a [illegible] se lumină de o
bucurie hidă

— Vă [illegible] Domnule [illegible] pe
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [

singuri, nevastă !

și simplicitate.

străinul

taurul de coarne

arului

de contemplări.

vorbă de ocară

Livry

nostru și Cosette.

Dumnezeu

X

MAI RĂU

O numerise bine.

Dă mi pălăria.

Se grăbi într-acolo.

— Domnule [illegible] Cosette se [illegible] care era.

[illegible]

[illegible] Cosette?

[illegible] Sa va spune Mamă [illegible] [illegible] Fantine [illegible] [illegible] [illegible]

se aşternuse praful

era pe jos.

nemişcat şi uluit.

Pe când se îndepărta Thenardier i privea umbra ag
puț nadă și pumnii mări

Apoi vorbindu-și în fire privirile îi căzură pe h
sul l pinde și pe mâi e sandalele Ma
im fost că nu t um mat p
a toare", gândi e

C tate as ea, hai g nu se lăsă cu ma cu ro
„Vreau să știu ine se duce" as spse
să l ma ească de la d stanță I rum ne
lucru o rche și ome b ata de
de F e - și o mar ge o me cinc
O l o ducea pe e ette în d ec l
M pe ca t ant
p o ri Ș pădu
c t se nt re din n în cin
c m ea e va Dendată
I C s te inte n d
f v „A
mări pasul.

l s se să se ape pe d
p ar l /d s
c m ă m t v I
v ă f ent s m m
H f ir m d parte F st
l d p s D ă o d
I p t
c
H

XI

M A L 9 A L
LA LOTERIE

J n
A d c n mare s ă c d
ar a e m t f ă Înț se
S p p l d de c p d D d

Pentru Cosette ziua fusese [illegible] până de cu[illegible]
mîncase pe după [illegible] pîine cu brînză [illegible]
prin cu[illegible] [illegible] scăpătă de mai mult [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

CARTEA A PATRA

HAIDUCHIA GORBEU

I

Tirgul Cailor

AFIȘAJUL OPRIT [illegible] a[illegible]
a[illegible] [illegible] V[illegible]
c[illegible]. Acolo, lîngă o [illegible]
c[illegible], se p[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
era mare cît o catedrală. F[illegible]
m[illegible] la s[illegible]; de a[illegible] [illegible]
t[illegible] [illegible] N[illegible]
o fereastră.

C[illegible]

Privită de aproape [illegible]
ușa asta n[illegible]
n[illegible], pe [illegible]
[illegible] să fie d[illegible]
unui palat.

[illegible]
car[illegible]
unor b[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ului cu veşnicia lui.

toate sălile tribunalului

Il dozen camaşa

a marelui fabulist francez

timpul Revoluţiei Franceze

[1] Hrăpăreţ acaparator (fr.)

se spunea „păstorița din Ivry"

tea era sinistru.

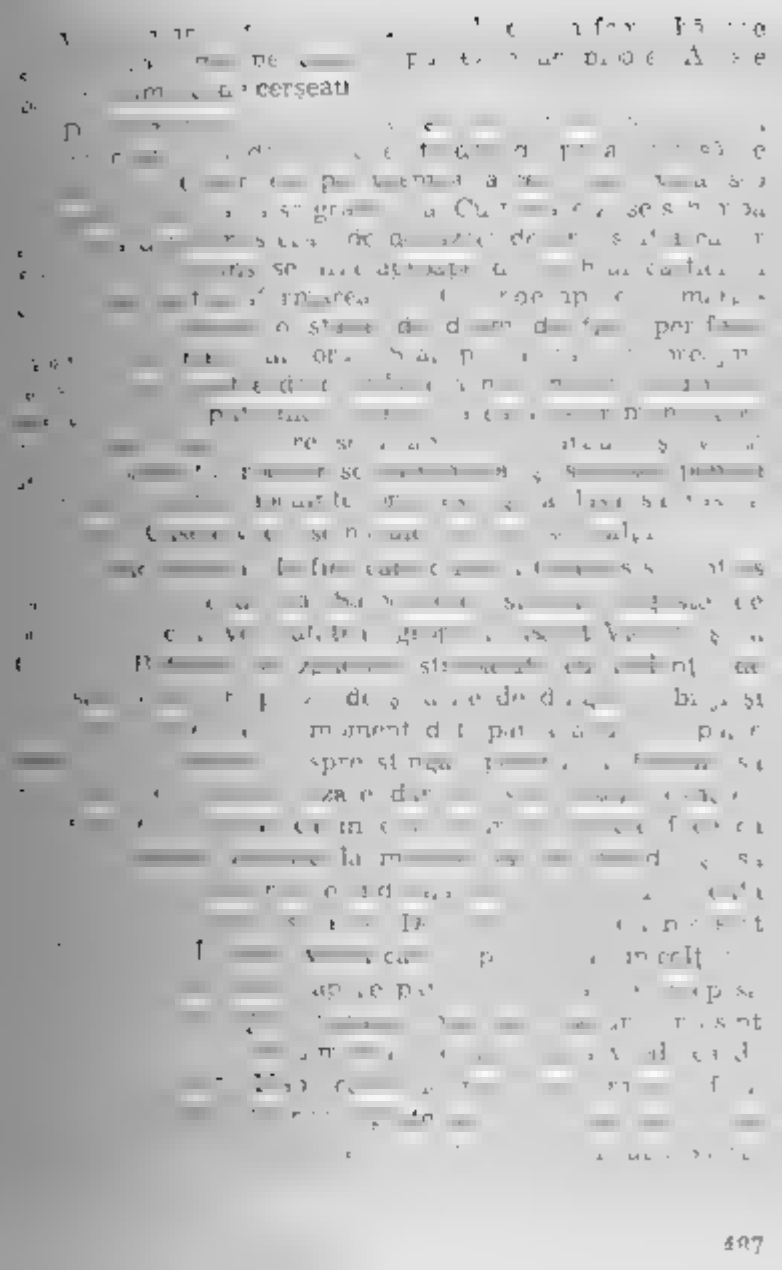

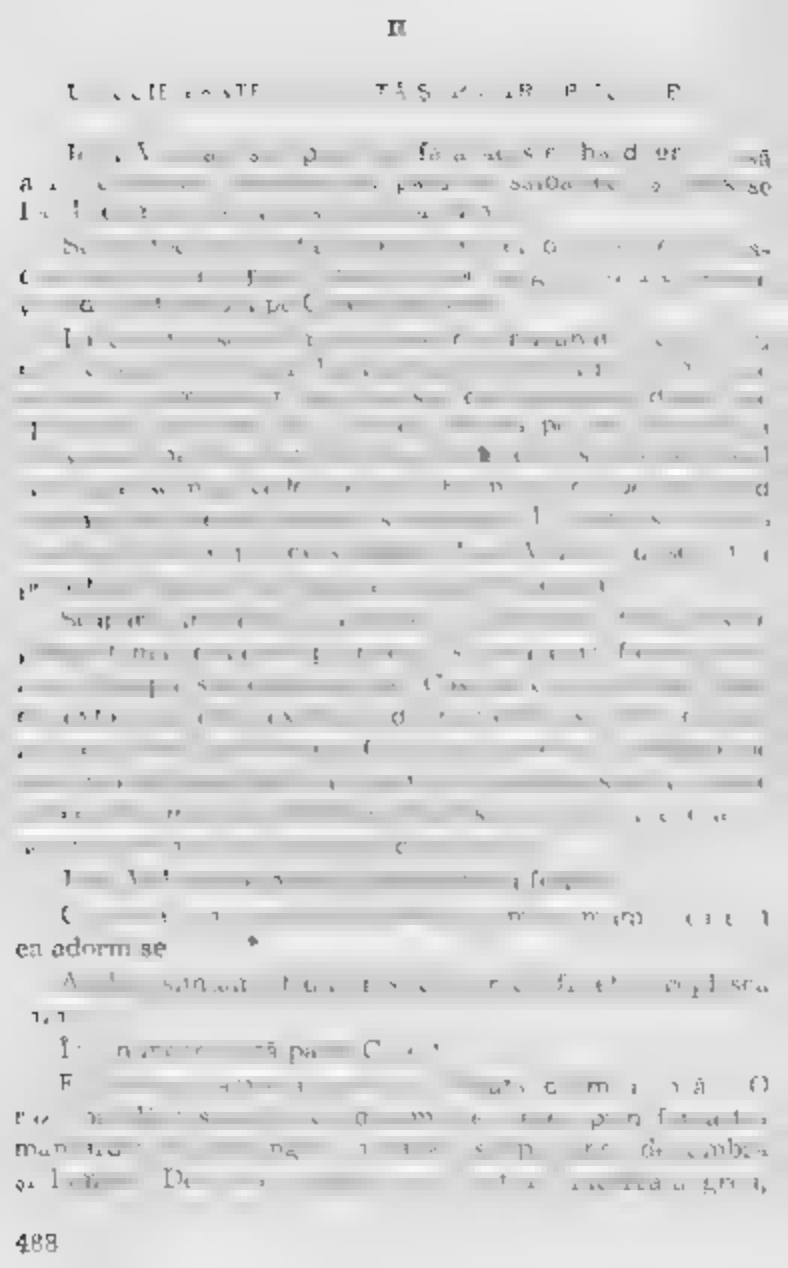

en adorm se

să zică e adev at ' șopt. fetița Bună ziua,

Deodată ex.lamă

III

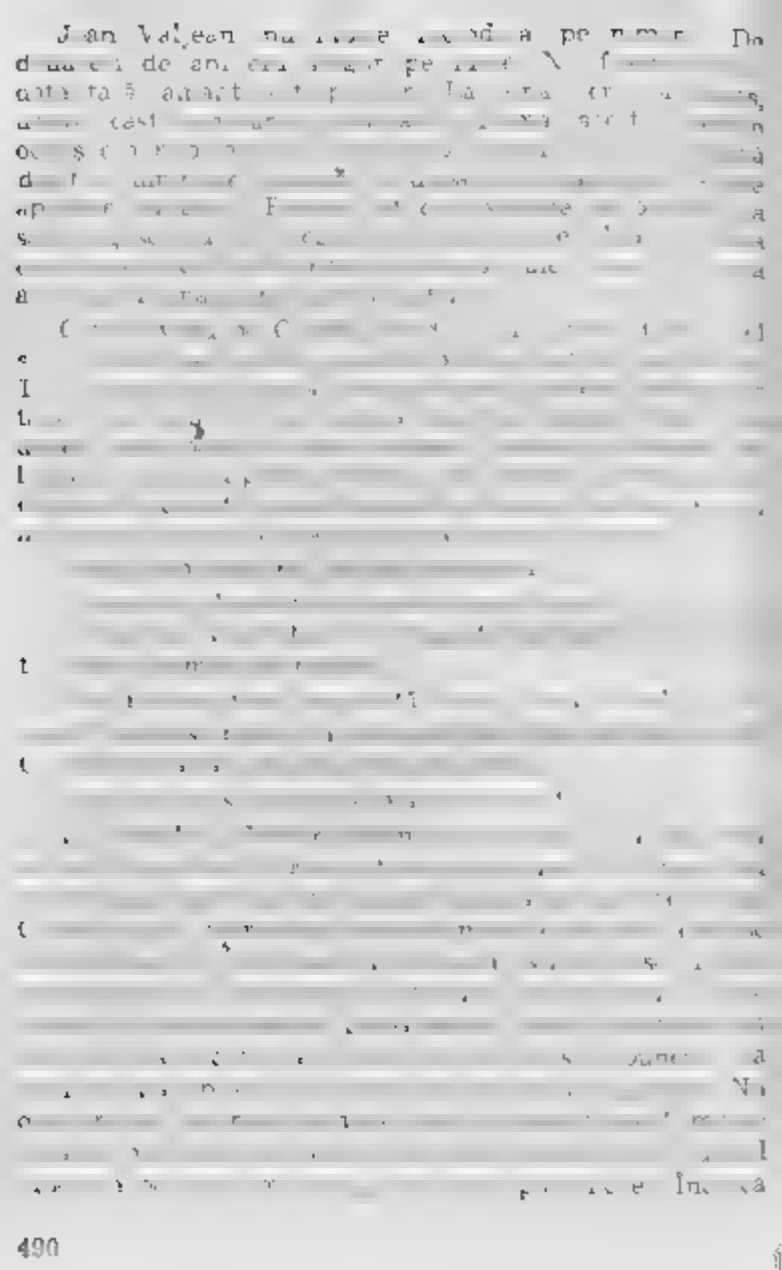

a înflorește.

cocioaba.

totul în seara sosirii lor

de dimineață.

pe gândurile îngerilor.

rile lor, ca și cele rele.

prin ea el izbuti să
ujnul acestui copil, ș

după tirgurel.

nea de la Montfermeil. In

deoarece Cosette se du-
na zări redingota atîr-

nt suspect ... ...ete a ...erau de diferite culori. Fiecare ...dintre ...uzunarele ... ...dinamite pentru ... ...

adînc tulburat.

bătrînul

asta

cu mersul unui bărbat

pată neagră a casei de peste drum. Era de mirare cum acea casă părăsită [illegible]

Trecură câteva minute și [illegible] Dar în sfârșit, după [illegible] ochii [illegible]

Jean Valjean se trase pe [illegible] ochii toată noaptea.

În [illegible] și [illegible] [illegible] [illegible]

– Şi cum se numeşte?

– Nu ştiu. Dumneavoastră sau Dumneata? Cum

– Şi cum se numeşte

B

– [illegible] nar ca şi dumneavoastră.

[illegible] ascundea ceva.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CARTEA A CINCEA

IA VIN[illegible]RE C[illegible]MPII[illegible]

I

COTIUBILE STRA[illegible]EGII

[illegible]

treceam mai departe

ze că nu era urmărit

Grăbi pasul.

În cîteva sărituri ajunse la [illegible] pe [illegible], căreia se putea citi [illegible] la [illegible] inscripție

Fabrica de [illegible]
Se găsesc [illegible]
Cărămizi [illegible]
Tot felul de [illegible]

Lăsă în urmă strada [illegible] și [illegible] Saint-Victor, trecă dincolo de [illegible] și ajunse [illegible] Arsenal. [illegible] era [illegible] Răsuflă

Ajunsese la podul Austerlitz

Pe [illegible] se mai [illegible]
Se [illegible]
— [illegible]
[illegible] Austerlitz [illegible] pentru amîndoi

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] din nou de mînă

După ce [illegible] spre dreapta [illegible] trebuia să străbată [illegible] de [illegible] luminat. Nu stătu [illegible] Cel care [illegible] pierdu [illegible] urmă așa [illegible] Jean Valjean se socoti [illegible] afară de [illegible] Era [illegible] și drept [illegible] i-o găsiseră.

Intră [illegible] se [illegible] să descindă [illegible] Saint-Antoine. O stradă

malul drept.

O [illegible] C[illegible]s pus capul pe [illegible]
[illegible]

[illegible] Ar[illegible]g[illegible]
Se[illegible] [illegible] Ir
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] I[illegible]
[illegible] [illegible] C[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
o dată urma

[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

înalte cît casa.

ați să execute sentințe.

ea, în raza acestuia.

toma acăea îl pîndea

Ce să facă ?

IV

[illegible]

[illegible]

de cincizeci de ani

Javeti

Imprejurări

Battmo

---

se apropia

de-acolo ?

vine să te ia

sub călcâie și sub coate

nunchi sus, pe zid

o înghețașeră

— Lipește-te de perete !

Îl ascultă.

mai bine cu putință

mult decît o c. pă.

zgomot ușor și ragubru.

VII

URMAREA ENIGMEI

dată pe Jean Valjean.

Încă tremura

întrebă Eaponc tot acolo ?

— Doamna Thenardier

— O, da, tătucule !

— B

a vedea de la un opa. apr ns

negura locurilor aba

uşetă prin viaţă, nic odată

poate viu.

spinare.

T[illegible] se afla? Cine s-ar fi putut închipui [illegible] a[illegible]
nea casă [illegible] era [illegible] casa
c[illegible]a? Ciacre [illegible] [illegible]
S[illegible] [illegible]
fă[illegible]
să [illegible]
de[illegible]
casă [illegible]
avea [illegible]
crec[illegible]

R[illegible] epoc[illegible]
copl[illegible]
cio[illegible]
S[illegible]

VIII

ENIGMA CREȘTE

F[illegible]
[illegible]
p[illegible]
redobândi libertatea.

I[illegible]
[illegible]
V[illegible]
p[illegible]
p[illegible]
c[illegible]

C[illegible] [illegible] [illegible]
c[illegible]
[illegible]
Se p[illegible]
acea [illegible] [illegible] [illegible]
la pășune.

Zgomotul acesta [illegible] [illegible] Ioan Vajcan să se [illegible]
toarcă. Se [illegible] [illegible] [illegible] grădină.

deodată, cu-

să facă o mișcare

unui foc.

IX

OMUL CU CLOPOTELUL

zonarul vestei

— O sută de franci!

omul

La [illegible] ar fi [illegible] Cel ca[illegible]

de-ai să pici odată

ai intrat aici ?

viața, spuse omul

Urmă

[illegible] spu[illegible] cu[illegible] e sem[illegible] c[illegible] să înghețe. Dar[illegible] a
p[illegible] n[illegible] p[illegible] pe pe[illegible] " S[illegible] ă[illegible] p[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [

retele

Jn ingrat

X

să spună „Acolo-ți

Jean Valjean mai puse [illegible] câteva întrebări, [illegible] pe rând [illegible] Thenardier.

Cine e bun cu [illegible] cum îl cheamă?

Thenardier răspunse simplu

[illegible] Jean [illegible] M[illegible]

[illegible] Lamour

[illegible] de [illegible]

Jean Valjean [illegible] bărbatul [illegible]

[illegible] Mai [illegible] Mai [illegible] Mai [

dor, amen

asupra lui

tot se mai îndoia.

oenaș evadat !"

Javert

ea, cuplesrala această

u în mintea lui Javert.

pe Jean Valjean

mănuși

acestă înăbușire !

pui oricine necazul tău !

el la fel.

deznădăjduit e

că Napoleon a făcut greșeala în războ

un lucrător din lagăr. Cezar în răz

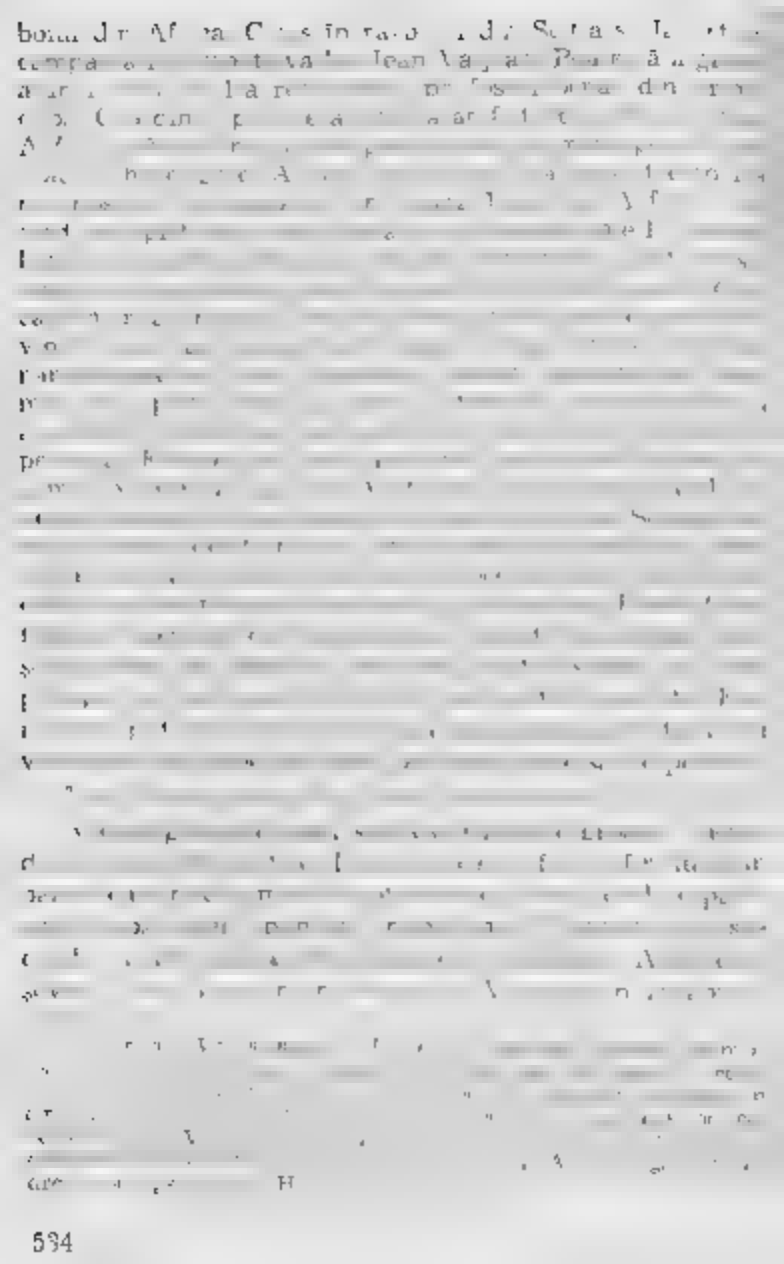

dari destul de joase, care
care ocupă suprafețe ne-

acolo, ducînd cu trupele sale o

primejdiue care amenința

CUPRINS

Cuvînt înainte 5

PARTEA ÎNTÎIA

Cartea întîi

UN OM DREPT

I Domnul Myriel 9
II 15
III 22
IV 28
V 34
Iertare 41
VI Cine-i păzea casa 47
VII Cravatte 53
VIII 59
IX Un frate deosebit de sora sa 65
X 71
XI O rezervă 77
XII 83
XIII Ce credea 89
XIV Ce gîndea 95

Cartea a doua

CADERNA I . . . . . PĂCAT

I După o zi de drum 99
II 107
III 114
IV . . . . . Pontarlier 120
V Liniște 126
VI Jean Valjean 134
VII 144

VIII. Tabella dei numeri 107
X. 109
X. 110
XI. Geografia e cenni 113
XII. 116
XIII. 120

. . . . .

. . . . .

. 129
. 39
. 44
. 48
. 52
. 238
. 104

. . . . .

A . . . . . A . . . . . A 170
. . . . . a doppia figura decrescente . . 178
. 184

. . . . .

. . . . .

. I

. . . . . T 184
. 85
. 189
. 192

V Pa[illegible]
VI Moș Fauche[illegible]event
VII [illegible]
VI [illegible]
de franci pentru morala
IX Succesul doamnei V[illegible]ctorien
X Urmările su[illegible]cesului
XI *Christos nos liberavit*
X
XI [illegible]

Cartea a șasea

JAVERT

I Începutul odihnei
[illegible]

Cartea a șaptea

ABA[illegible]

I Sorn Simplice
[illegible]
IV [illegible]
V Bete-n roate
VI [illegible]
VII [illegible]
VIII Intrare de favoare
IX [illegible]
X Sistemul tăgăduelilor
XI [illegible]

Cartea a opta

URMĂRILE

I In[illegible] Mucenic 3[illegible]

II Fantine fericită 317
III Javert e mulţumit 321
IV Autoritatea reintră în drepturi 325
V Un mormînt potrivit 329

PARTEA A DOUA : COSETTE

Cartea întîi

WATERLOO

I Ce se poate vedea venind de la Nivelles . . 336
II Hougomont 338
III 18 iunie 1815 345
IV A 347
V *Quid obscurum* al bătăliilor 350
VI Orele patru după-amiază 353
VII Napoleon bine dispus 357
VIII Împăratul pune o întrebare călăuzei Lacoste . 363
IX Neprevăzutul 366
X Podişul Mont-Saint-Jean 369
XI Călăuză rea pentru Napoleon, călăuză bună pentru Blücher 374
XII Carda 376
XIII Prăpădul 378
XIV Cel din urmă careu 380
XV Cambronne 382
XVI *Quot libras in duce?* 384
XVII E oare bine că a existat un Waterloo? . . 390
XVIII O nouă răbufnire a dreptului divin . . . 392
XIX Cimpul de luptă în timpul nopţii 396

Cartea a doua

VASUL ORION

I Numărul 24601 devine numărul 9430 . . . 403
II În care se vor citi două versuri care sînt poate de la Javot 406

III Lanțul trebuie să fi suferit mai înainte o anumită operație pregătitoare ca să poată fi sfărîmat dintr-o lovitură de ciocan 411

Cartea a treia

ÎNDEPLINIREA FĂGĂDUIELII FĂCUTE MOARTEI

I Problema apei la Montfermeil 421
II Două portrete completate 424
III Oamenilor le trebuie vin, iar cailor apă 430
IV O păpușă intră în scenă 432
V Fetița singură 435
VI În care se dovedește poate inteligența lui Boulatruelle 439
VII Cosette și necunoscutul laolaltă, în umbră 444
VIII Neajunsul de a găzdui un sărac care poate că e bogat 447
IX Thénardier la lucru 460
X Cine aleargă după mai bine poate să dea de mai rău 473
XI Numărul 9430 apare iar, și Cosette îl cîștigă la loterie 478

Cartea a patra

HARDUGHIA GORBEAU

I Maestrul Gorbeau 481
II Un cuib pentru bufniță și pentru pitulice 488
III Două nefericiri la un loc fac fericirea 490
IV Ce-a băgat de seamă chiriașa principală 494
V O monedă de cinci franci cînd cade face zgomot 499

Cartea a cincea

LA VÎNĂTOARE CUMPLITĂ — HAITĂ TĂCUTĂ

I Cotiturile strategiei 500

II Din fericire, pe podul Austerlitz trec căruțe . 503
III Cercetați planul Parisului din 1727 505
IV Încercări de scăpare 509
V Un lucru care n-ar fi cu putință la lumina gazului aerian 511
VI Începutul unei enigme 515
VII Urmarea enigmei 518
VIII Enigma crește 520
IX Omul cu clopoțelul 522
X Capitol în care se explică cum Javert și-a pierdut vremea în zadar 526

Nici un artist nu este mai universal decît el, mai apt să intre în contact cu forțele vieții universale, mai dispus să se scalde mereu în apele naturii.

Baudelaire

Vol. I—III, Lei 78

CU

Editura Univers